

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САЊАТИ

Haftalik gazeta

1956-yil 4-yanvardan chiqa boshlagan

2003-yil, 28-noyabr,

№ 48 (3724)

БУЮК АЛЛОМАГА ЭҲТИРОМ

ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ БАҲОУДИН НАҚШБАНД ЗИЁРАТТОҲИДА ЎТКАЗИЛГАН ТАНТАНАЛИ МАРОСИМДАГИ СЎЗИ

Бисмиллоҳи раҳмоний раҳимий!
Ассалому алайкум, азиз ватандошлар,
хурматли меҳмонлар!
Бугун юртимизда кутлуг Рамазон
хайити давом этаётган муборак кун, улус
бир айём.
Аваллабор, шу муқаддас байрам билан
сиз, азизларим, бизга буюк аждодларимиз
руҳини шод этиш йўлида савобли
ишларни қилиш насиб этгани учун
Оллоҳ таолога беҳад шукроналар айтганим.
Мухтарам дўстлар!
Бугун эрталаб биз беназир авлиё Абдулоҳлик
Ғиждувоний қадимжонини зиёрат
қилиб, ул зотга бўлган ўз хурмат-эҳтироми
имизни баҳо келтириш ва ҳозир ҳам ана
шу ўчмас таассурот оғушида турибмиз.
Бу улуг аждодимиз шарафига унинг она
шаҳри бўлмиш Ғиждувонда амалга оширилган
катта бунёдкорлик ишларини, айниқса,
бобомиз мангу ором топган жой то
маънадога зиёраттоҳга айланганлигини
қўриб, ўйлаётганим, ҳар бир юртовчимиз
қалбига чексиз қувонч, ҳаётимизда рўй
берётган ўзгаришлардан мамнумлиқ
ҳисси уйғонади.
Мана, неча юз йилларки, Ғиждувоний
ҳазратлари ўзининг ноёб ақл-заковати,
собиҳ этиқоди, беқийс инсоний фазилатлари
билан дунёда Хожани Жаҳон - жаҳон
ахлининг пири деб улуғлаб келинади.
Бир умр ҳалол меҳнат қилиб, оддий
халқ ишлари, оддий касб-кор билан камта-
рона ҳаёт кечирган бу мўътабар сиймони-
нинг Оллоҳ йўлидаги буюк хизматлари
бугун - орадан тўққиз аср ўтганидан
кейин ҳам - бутун муулмон оламида юк-
саб эътироф этилаётгани бежиз эмас.
Шу сабабли биз Абдулоҳлик Ғиждувоний
қолдирган ўлмас меросни чуқур ўрганиш,
англаш, халқимиз орасида кенг
ёйиш, бу бебаҳо бойлиқни фарзандларимизга
ҳам етказишни ўзимиз учун муқаддас
бурч, деб биламиз.
Қадрли юртдошлар!
Бугун биз мана шундай улуг боболаримиздан
яна бири бўлмиш Баҳоуддин Нақшбанд
ҳазратларининг янгитдан бунёд
этилган қадимжонини пойида тўпланиб тури-
бмиз.
Ушбу табаррук масканда бир йил мобайнида
олиб борган кенг қўламлиқ қурилиш ва
ободончилик ишларимиз натижасида
бу жойнинг қиёфаси таниб бўлмас даражада
ўзгарганига барчамиз гувоҳ бўлмоқдамиз.
Айниқса, миллий ва замонавий услубда
яратилган гузал бинолар, мухташам айвон,
моъвий гўмба ва пештоқлар, нақшин-
кор дарвоза ва устунлар, бир сўз билан
айтадиган, чинакам санъат асарини бўлган
бу мажмуа ҳар қандай одамни хайратга
солиши шубҳасиз.
Буюк бобомизнинг юксак обрў-эътиборига
муносиб тарзда, ўз қўлимиз билан
барпо этган бу жойнинг мўъжиза тимсолида
биз аввало замоналар ва авлодлар ўртасидаги
узвийликни, халқимиз даҳосининг боқийлигини
қўрагимиз десак, ҳеч қандай хато бўлмайди.
Агар шу қисқа вақт ичида Абдулоҳлик
Ғиждувоний ва Баҳоуддин Нақшбанд хазратларининг
муқаддас қадомларида қилган ишларимизга
баҳо берадиган, уларнинг ҳажми ва миқдосини
сарҳисоб этадиган бўلسак, бу ишларга амалда
йиллар, балки ўн йиллар керак бўлишини
тасаввур қилиш қийин эмас.

Савол туғилади: барчани хайратда қолдирадиган
бундай улугвор ишларни жуда қисқа муддатда
бажаришга муяссар бўлганимизнинг боиси
ниманда?
Бунинг боиси, аввалабор, юртимиз
тупроғида хоклари ётган пири қомилларимиз,
азиз авлиёларимизнинг арвоқлари, руҳи
поклари доимо бизнинг ёдимида, қалбимизда
аваб келаётганида, барча эзгу интилишларимизга
Яратганнинг ўзи маддадор, халқимиз ибораси
билан айтганда, дилқушод бўлаётганидир.
Шу билан бирга, бу борадаги даъватларимизнинг
халқимизга етиб боргани, одамлар юрагида
акс садо бергани ва эл-юртимиз бу эзгу
ташаббусларни чин дилдан, бутун борлиги
билан қўллаб-қувватлагани ҳам айтиш керак.
Қарангки, бундай хайрли ишларга маблағ
ҳам топилар экан, лойиҳаларнинг энг гузал,
энг мукамал шакллари ҳам пайдо бўлар
экан. Бунга ҳисса қўлишини ўз виждони,
ўз аждодлари олдидаги муқаддас бурч
деб биладиган қанча-қанча одамлар бел
боғлаб майдонга чиқар экан.
Энг муҳими, бизнинг ана шу савий-ҳаракатларимиз
бугунги ва келажак авлодлари учун,
уларнинг маънавий оксаллиши, миллий
қадриятларимиз, динимиз арқонларига
муносиб бўлиб, онгли ва мазмуни ҳаёт
кечириши учун беқийс аҳамиятга эгадир.
Бизнинг ўзлимизни англаш, асрий
обидларимизни, муқаддас қадимжонларимиз
тиклаш йўлидаги барча ишларимиз замирида
айнан ана шу руҳ, эзгу ният ва максатлар
муҳасаса эканини мен яна бир бор такрор
айтишни ўринли, деб биламан.
Мен ўзбекистон тарихидаги шу каби олижаноб
ишларни халқимизнинг нафақат мамлакатимиз,
балки бутун дунёда ислом динини асраш
ва химоялашга қўшаётган ўзига хос ҳиссаси,
динимизга нисбатан турли бўтонлар уюштиратган,
унинг обрўсини тўкишга уринаётган қўла-
ларига қарши анқ ва амалий жавоби, деб
қабул қилишганини истардим.
Азиз юртдошлар!
Қадимий Бухоро замини Имом Бухорий,
Ибн Сино ва Абу Бакр Наршахий каби
алломаларга, буюк тарикат пиралири -
Абдулоҳлик Ғиждувоний ва Амир Кўлол,
Ориф Ревғарий ва Махмуд Фағнавий,
Али Ромитаний ва Бобойи Самосий сингари
азиз-авлиёларга бешиқ бўлгани билан
ҳам бутун дунёга маълум ва машҳурдир.
Бухорони Бухорони шариф даражасига
кўтарган ана шундай аждодларимиз
орасида хазрат Баҳоуддин Нақшбанднинг
муборак сиймоси алоҳида нуфуз ва мақо-
мага эга.
Бу улуг шахс тимсолида инсон руҳия-
тининг нақадар теранлиги, бу дунёда ўз
иродасини тарбиялаб, қалбини поклаб,
нафс балосини енгиб ўшайдиган одам
қандай маънавий юксакликка кўтарила
олиши аққол намоён бўлади.
Бу буюк зот эл-юрта ҳолисона хизмат
қилиш, аввало, маърифат йўлида одам-
ларнинг қалбига чуқур кириб бориш
орқали уларда эзгу интилишлар, орзу-умид-
лар уйғотиш имконининг ўз ҳаёти-ми-
солида исботлаб берди.
Буюк аждодларимиз яшаб ўтган даврдан
буён ер юзиде не-не сурон ва тўфонлар
рўй берганига, замоналар, салтанатлар,
ҳаётга қарашлар ўзгарганига қарамасдан,
бу пири қомилнинг «Дил ба ёру дақи
ба ба кор», яъни «Дилнинг Оллоҳда,
қўлининг меҳнатда бўлсин» деган ҳаётбахш
ҳикмати худдики шу бугун айтилгандек
жарангламоқда.

Ҳозирги таҳликали дунёда, турли низо ва адоватлар ҳали-бери барҳам
топмаган мураккаб бир вазиятда Нақшбанд бобомизнинг
- миллиати, тили ва динидан қатъи назар - инсон зотини
азиз ва муқаррам билиш, ўзаро меҳр-оқибат, шафқат
ва муруват муҳитини қарор топтириш, етим-есирларнинг
бошини силлаш, муқтоқларга ёрдам бериш каби эзгу
даватлари тобора долзарб аҳамият касб этмоқда.
Биз Нақшбанд хазратларини халқимизнинг руҳи ва
табиғати беҳад яқин бўлган ана шундай гоя ва қарашлари
учун ардоқлаймиз, барчамиз унинг бой меросидан маъна-
вий куч-қувват оламиз.
Ота-боболаримиз бу буюк авлиёга чин дилдан
ихлос қўйиб, юз йиллар давомида уни «Баҳоуддини
Балогардон» деб улуғлаб келишида ҳам албатта
теран маъно бор.
Дарҳақиқат, Яратганнинг кудрати билан қаромат
соҳиб бўлган бу азиз зотнинг руҳи поклари ўтмишда
ҳам, бугун ҳам бамисоли юртимиз осмониде
кезиб, она диёримизни ёмон кўзлардан, офатлардан,
бало-қазолардан асраб келмоқда, десак, ҳеч қандай
муболага бўлмайди.
Мухтарам биродарлар!
Сизларга очик айтсам, Баҳоуддин Нақшбанд
бобомизнинг мана шу муборак қадимжонини
обод қилиш фикри қўл йиллардан буён
заёлимни банд этиб келарди.
Ҳар сафар шу муқаддас даргоҳни зиёрат
қилганимда ўзимни шу буюк зотнинг руҳи
олдида қандайдир қарздор деб ҳис этардим.
Бир вақтлар, мустабид тузум даврида
бу табаррук жой қандай аянчи аҳолга
тушиб қолганини яхши эсласангиз керак.
Биз муқтадирликка эришган, қўллаб
муқаддас қадимжонлар қатори бу ерни
ҳам обод қилиш мақсадида катта ишларни
амалга оширганимиздан ҳам хабардорсиз,
албатта.
Ана шу ишларни давом эттириш, бу
зиёраттоҳни Баҳоуддин Нақшбанднинг
оламшумул шукратига муносиб бир мас-
канга айлантириш режаси йиллар давомида
кўнглимни тарқ этганимни ҳам сизларга
айтишим керак.
Ва ўтган йилнинг октябр ойида ана шу
ниятда атай вақт ажратиб, Тошкентдан
бу ерга махсус келдим.
Бу ишга дахлдор бўлган раҳбарлар,
лойиҳачи ва қурувчилар билан ёдгорлик
мажмуасини янгитдан бунёд этиш маса-
ласини шу жойнинг ўзида муҳокама
қилганимизда бошқа ишотлар билан бирга,
мана шу янги айвоннинг қаерда ва қандай
шаклда бўлишини ўз қўлим билан
чиғиб берган эдим.
Одамни хайратга соладиган томони
шундаки, қурувчилар шу лойиҳа бўйича
иш бошлаганда айнан шу пайтда белгила-
б қилган жойдан илгари мавжуд бўлган
эски айвоннинг қўмилиб кетган пойдевори
чтта чиқди.
Буларнинг барчаси мана шу масканнинг
илоҳий ҳосиятидан, Баҳоуддин Нақшбанд
бобомизнинг руҳи барҳайтидан яна бир
далолатдир, десам, ўйламанки, сизлар
ҳам бу фикрга қўшилсанлар.
Қадрли ватандошлар!
Мен бугун Абдулоҳлик Ғиждувоний ва
Баҳоуддин Нақшбанд ёдгорлик мажмуа-
ларини обод этишда бутун мамлакатимиздан
келиб қатнашган қўл гул уста ва му-
ҳандисларимизга, моҳир қурувчи ва лойиҳачи
ташқилотлар, туман ва вилоят ҳокимлик-
лари раҳбарларига, шу хайрли ишларга
хизмати сингган барча-барча инсонлар-
га ўз номидан, эл-юртимиз номидан та-
шаққурлар билдираман.
Халқимиз даҳоси билан яратилган ба-
таркор обидаларни, мана шундай кутлуг
зиёраттоҳларни минг йиллар давомида
асраб-авайлаб келаётган мухтарам Бухоро
ахли олдида таъзим қиламан.
Азиз юртдошларим!
Фурсатдан фойдаланиб, бу йилги му-
раккаб об-хаво шароитига қарамай, 360
минг тоннадан зиёд юксак пахта хирмонини
барпо этиб, шартнома режасини мува-
фақиятчи бажарган вилоят пахтакор-
ларини, барча меҳнатқарорчиларини чин қал-
бимдан кутлайман.
Ҳаммангизни бағримга босиб, қўлингиз
дард қўрмасин, ҳеч қачон кам бўлманг,
қадрдонларим, дейман.
Ишончим қомилки, Абдулоҳлик Ғиждувоний
ва Баҳоуддин Нақшбанд каби пири қомилларимиз
қолдирган бебаҳо маънавий меросга эга
бўлган, ҳаммиса пок ният билан ўшайдиган
халқимиз ўз олдидаги қўшади юксак мақсад-
муддоларига етишарди, иншоолло.
Келинлар, азиз дўстларим, биродарларим,
мана шу ҳосиятлик кунда буюк аждодимизнинг
табаррук қадимжонини муваффақиятчи
бажарган вилоят пахтакорларини, барча
меҳнатқарорчиларини чин қалбимдан кутлай-
ман.
Ишончим қомилки, Абдулоҳлик Ғиждувоний
ва Баҳоуддин Нақшбанд каби пири қомилларимиз
қолдирган бебаҳо маънавий меросга эга
бўлган, ҳаммиса пок ният билан ўшайдиган
халқимиз ўз олдидаги қўшади юксак мақсад-
муддоларига етишарди, иншоолло.
Келинлар, азиз дўстларим, биродарларим,
мана шу ҳосиятлик кунда буюк аждодимизнинг
табаррук қадимжонини муваффақиятчи
бажарган вилоят пахтакорларини, барча
меҳнатқарорчиларини чин қалбимдан кутлай-
ман.
Ишончим қомилки, Абдулоҳлик Ғиждувоний
ва Баҳоуддин Нақшбанд каби пири қомилларимиз
қолдирган бебаҳо маънавий меросга эга
бўлган, ҳаммиса пок ният билан ўшайдиган
халқимиз ўз олдидаги қўшади юксак мақсад-
муддоларига етишарди, иншоолло.
Келинлар, азиз дўстларим, биродарларим,
мана шу ҳосиятлик кунда буюк аждодимизнинг
табаррук қадимжонини муваффақиятчи
бажарган вилоят пахтакорларини, барча
меҳнатқарорчиларини чин қалбимдан кутлай-
ман.
Ишончим қомилки, Абдулоҳлик Ғиждувоний
ва Баҳоуддин Нақшбанд каби пири қомилларимиз
қолдирган бебаҳо маънавий меросга эга
бўлган, ҳаммиса пок ният билан ўшайдиган
халқимиз ўз олдидаги қўшади юксак мақсад-
муддоларига етишарди, иншоолло.
Келинлар, азиз дўстларим, биродарларим,
мана шу ҳосиятлик кунда буюк аждодимизнинг
табаррук қадимжонини муваффақиятчи
бажарган вилоят пахтакорларини, барча
меҳнатқарорчиларини чин қалбимдан кутлай-
ман.
Ишончим қомилки, Абдулоҳлик Ғиждувоний
ва Баҳоуддин Нақшбанд каби пири қомилларимиз
қолдирган бебаҳо маънавий меросга эга
бўлган, ҳаммиса пок ният билан ўшайдиган
халқимиз ўз олдидаги қўшади юксак мақсад-
муддоларига етишарди, иншоолло.
Келинлар, азиз дўстларим, биродарларим,
мана шу ҳосиятлик кунда буюк аждодимизнинг
табаррук қадимжонини муваффақиятчи
бажарган вилоят пахтакорларини, барча
меҳнатқарорчиларини чин қалбимдан кутлай-
ман.
Ишончим қомилки, Абдулоҳлик Ғиждувоний
ва Баҳоуддин Нақшбанд каби пири қомилларимиз
қолдирган бебаҳо маънавий меросга эга
бўлган, ҳаммиса пок ният билан ўшайдиган
халқимиз ўз олдидаги қўшади юксак мақсад-
муддоларига етишарди, иншоолло.
Келинлар, азиз дўстларим, биродарларим,
мана шу ҳосиятлик кунда буюк аждодимизнинг
табаррук қадимжонини муваффақиятчи
бажарган вилоят пахтакорларини, барча
меҳнатқарорчиларини чин қалбимдан кутлай-
ман.
Ишончим қомилки, Абдулоҳлик Ғиждувоний
ва Баҳоуддин Нақшбанд каби пири қомилларимиз
қолдирган бебаҳо маънавий меросга эга
бўлган, ҳаммиса пок ният билан ўшайдиган
халқимиз ўз олдидаги қўшади юксак мақсад-
муддоларига етишарди, иншоолло.
Келинлар, азиз дўстларим, биродарларим,
мана шу ҳосиятлик кунда буюк аждодимизнинг
табаррук қадимжонини муваффақиятчи
бажарган вилоят пахтакорларини, барча
меҳнатқарорчиларини чин қалбимдан кутлай-
ман.
Ишончим қомилки, Абдулоҳлик Ғиждувоний
ва Баҳоуддин Нақшбанд каби пири қомилларимиз
қолдирган бебаҳо маънавий меросга эга
бўлган, ҳаммиса пок ният билан ўшайдиган
халқимиз ўз олдидаги қўшади юксак мақсад-
муддоларига етишарди, иншоолло.
Келинлар, азиз дўстларим, биродарларим,
мана шу ҳосиятлик кунда буюк аждодимизнинг
табаррук қадимжонини муваффақиятчи
бажарган вилоят пахтакорларини, барча
меҳнатқарорчиларини чин қалбимдан кутлай-
ман.
Ишончим қомилки, Абдулоҳлик Ғиждувоний
ва Баҳоуддин Нақшбанд каби пири қомилларимиз
қолдирган бебаҳо маънавий меросга эга
бўлган, ҳаммиса пок ният билан ўшайдиган
халқимиз ўз олдидаги қўшади юксак мақсад-
муддоларига етишарди, иншоолло.
Келинлар, азиз дўстларим, биродарларим,
мана шу ҳосиятлик кунда буюк аждодимизнинг
табаррук қадимжонини муваффақиятчи
бажарган вилоят пахтакорларини, барча
меҳнатқарорчиларини чин қалбимдан кутлай-
ман.
Ишончим қомилки, Абдулоҳлик Ғиждувоний
ва Баҳоуддин Нақшбанд каби пири қомилларимиз
қолдирган бебаҳо маънавий меросга эга
бўлган, ҳаммиса пок ният билан ўшайдиган
халқимиз ўз олдидаги қўшади юксак мақсад-
муддоларига етишарди, иншоолло.
Келинлар, азиз дўстларим, биродарларим,
мана шу ҳосиятлик кунда буюк аждодимизнинг
табаррук қадимжонини муваффақиятчи
бажарган вилоят пахтакорларини, барча
меҳнатқарорчиларини чин қалбимдан кутлай-
ман.
Ишончим қомилки, Абдулоҳлик Ғиждувоний
ва Баҳоуддин Нақшбанд каби пири қомилларимиз
қолдирган бебаҳо маънавий меросга эга
бўлган, ҳаммиса пок ният билан ўшайдиган
халқимиз ўз олдидаги қўшади юксак мақсад-
муддоларига етишарди, иншоолло.
Келинлар, азиз дўстларим, биродарларим,
мана шу ҳосиятлик кунда буюк аждодимизнинг
табаррук қадимжонини муваффақиятчи
бажарган вилоят пахтакорларини, барча
меҳнатқарорчиларини чин қалбимдан кутлай-
ман.
Ишончим қомилки, Абдулоҳлик Ғиждувоний
ва Баҳоуддин Нақшбанд каби пири қомилларимиз
қолдирган бебаҳо маънавий меросга эга
бўлган, ҳаммиса пок ният билан ўшайдиган
халқимиз ўз олдидаги қўшади юксак мақсад-
муддоларига етишарди, иншоолло.
Келинлар, азиз дўстларим, биродарларим,
мана шу ҳосиятлик кунда буюк аждодимизнинг
табаррук қадимжонини муваффақиятчи
бажарган вилоят пахтакорларини, барча
меҳнатқарорчиларини чин қалбимдан кутлай-
ман.
Ишончим қомилки, Абдулоҳлик Ғиждувоний
ва Баҳоуддин Нақшбанд каби пири қомилларимиз
қолдирган бебаҳо маънавий меросга эга
бўлган, ҳаммиса пок ният билан ўшайдиган
халқимиз ўз олдидаги қўшади юксак мақсад-
муддоларига етишарди, иншоолло.
Келинлар, азиз дўстларим, биродарларим,
мана шу ҳосиятлик кунда буюк аждодимизнинг
табаррук қадимжонини муваффақиятчи
бажарган вилоят пахтакорларини, барча
меҳнатқарорчиларини чин қалбимдан кутлай-
ман.
Ишончим қомилки, Абдулоҳлик Ғиждувоний
ва Баҳоуддин Нақшбанд каби пири қомилларимиз
қолдирган бебаҳо маънавий меросга эга
бўлган, ҳаммиса пок ният билан ўшайдиган
халқимиз ўз олдидаги қўшади юксак мақсад-
муддоларига етишарди, иншоолло.
Келинлар, азиз дўстларим, биродарларим,
мана шу ҳосиятлик кунда буюк аждодимизнинг
табаррук қадимжонини муваффақиятчи
бажарган вилоят пахтакорларини, барча
меҳнатқарорчиларини чин қалбимдан кутлай-
ман.
Ишончим қомилки, Абдулоҳлик Ғиждувоний
ва Баҳоуддин Нақшбанд каби пири қомилларимиз
қолдирган бебаҳо маънавий меросга эга
бўлган, ҳаммиса пок ният билан ўшайдиган
халқимиз ўз олдидаги қўшади юксак мақсад-
муддоларига етишарди, иншоолло.
Келинлар, азиз дўстларим, биродарларим,
мана шу ҳосиятлик кунда буюк аждодимизнинг
табаррук қадимжонини муваффақиятчи
бажарган вилоят пахтакорларини, барча
меҳнатқарорчиларини чин қалбимдан кутлай-
ман.
Ишончим қомилки, Абдулоҳлик Ғиждувоний
ва Баҳоуддин Нақшбанд каби пири қомилларимиз
қолдирган бебаҳо маънавий меросга эга
бўлган, ҳаммиса пок ният билан ўшайдиган
халқимиз ўз олдидаги қўшади юксак мақсад-
муддоларига етишарди, иншоолло.
Келинлар, азиз дўстларим, биродарларим,
мана шу ҳосиятлик кунда буюк аждодимизнинг
табаррук қадимжонини муваффақиятчи
бажарган вилоят пахтакорларини, барча
меҳнатқарорчиларини чин қалбимдан кутлай-
ман.
Ишончим қомилки, Абдулоҳлик Ғиждувоний
ва Баҳоуддин Нақшбанд каби пири қомилларимиз
қолдирган бебаҳо маънавий меросга эга
бўлган, ҳаммиса пок ният билан ўшайдиган
халқимиз ўз олдидаги қўшади юксак мақсад-
муддоларига етишарди, иншоолло.
Келинлар, азиз дўстларим, биродарларим,
мана шу ҳосиятлик кунда буюк аждодимизнинг
табаррук қадимжонини муваффақиятчи
бажарган вилоят пахтакорларини, барча
меҳнатқарорчиларини чин қалбимдан кутлай-
ман.
Ишончим қомилки, Абдулоҳлик Ғиждувоний
ва Баҳоуддин Нақшбанд каби пири қомилларимиз
қолдирган бебаҳо маънавий меросга эга
бўлган, ҳаммиса пок ният билан ўшайдиган
халқимиз ўз олдидаги қўшади юксак мақсад-
муддоларига етишарди, иншоолло.
Келинлар, азиз дўстларим, биродарларим,
мана шу ҳосиятлик кунда буюк аждодимизнинг
табаррук қадимжонини муваффақиятчи
бажарган вилоят пахтакорларини, барча
меҳнатқарорчиларини чин қалбимдан кутлай-
ман.
Ишончим қомилки, Абдулоҳлик Ғиждувоний
ва Баҳоуддин Нақшбанд каби пири қомилларимиз
қолдирган бебаҳо маънавий меросга эга
бўлган, ҳаммиса пок ният билан ўшайдиган
халқимиз ўз олдидаги қўшади юксак мақсад-
муддоларига етишарди, иншоолло.
Келинлар, азиз дўстларим, биродарларим,
мана шу ҳосиятлик кунда буюк аждодимизнинг
табаррук қадимжонини муваффақиятчи
бажарган вилоят пахтакорларини, барча
меҳнатқарорчиларини чин қалбимдан кутлай-
ман.
Ишончим қомилки, Абдулоҳлик Ғиждувоний
ва Баҳоуддин Нақшбанд каби пири қомилларимиз
қолдирган бебаҳо маънавий меросга эга
бўлган, ҳаммиса пок ният билан ўшайдиган
халқимиз ўз олдидаги қўшади юксак мақсад-
муддоларига етишарди, иншоолло.
Келинлар, азиз дўстларим, биродарларим,
мана шу ҳосиятлик кунда буюк аждодимизнинг
табаррук қадимжонини муваффақиятчи
бажарган вилоят пахтакорларини, барча
меҳнатқарорчиларини чин қалбимдан кутлай-
ман.
Ишончим қомилки, Абдулоҳлик Ғиждувоний
ва Баҳоуддин Нақшбанд каби пири қомилларимиз
қолдирган бебаҳо маънавий меросга эга
бўлган, ҳаммиса пок ният билан ўшайдиган
халқимиз ўз олдидаги қўшади юксак мақсад-
муддоларига етишарди, иншоолло.
Келинлар, азиз дўстларим, биродарларим,
мана шу ҳосиятлик кунда буюк аждодимизнинг
табаррук қадимжонини муваффақиятчи
бажарган вилоят пахтакорларини, барча
меҳнатқарорчиларини чин қалбимдан кутлай-
ман.
Ишончим қомилки, Абдулоҳлик Ғиждувоний
ва Баҳоуддин Нақшбанд каби пири қомилларимиз
қолдирган бебаҳо маънавий меросга эга
бўлган, ҳаммиса пок ният билан ўшайдиган
халқимиз ўз олдидаги қўшади юксак мақсад-
муддоларига етишарди, иншоолло.
Келинлар, азиз дўстларим, биродарларим,
мана шу ҳосиятлик кунда буюк аждодимизнинг
табаррук қадимжонини муваффақиятчи
бажарган вилоят пахтакорларини, барча
меҳнатқарорчиларини чин қалбимдан кутлай-
ман.
Ишончим қомилки, Абдулоҳлик Ғиждувоний
ва Баҳоуддин Нақшбанд каби пири қомилларимиз
қолдирган бебаҳо маънавий меросга эга
бўлган, ҳаммиса пок ният билан ўшайдиган
халқимиз ўз олдидаги қўшади юксак мақсад-
муддоларига етишарди, иншоолло.
Келинлар, азиз дўстларим, биродарларим,
мана шу ҳосиятлик кунда буюк аждодимизнинг
табаррук қадимжонини муваффақиятчи
бажарган вилоят пахтакорларини, барча
меҳнатқарорчиларини чин қалбимдан кутлай-
ман.
Ишончим қомилки, Абдулоҳлик Ғиждувоний
ва Баҳоуддин Нақшбанд каби пири қомилларимиз
қолдирган бебаҳо маънавий меросга эга
бўлган, ҳаммиса пок ният билан ўшайдиган
халқимиз ўз олдидаги қўшади юксак мақсад-
муддоларига етишарди, иншоолло.
Келинлар, азиз дўстларим, биродарларим,
мана шу ҳосиятлик кунда буюк аждодимизнинг
табаррук қадимжонини муваффақиятчи
бажарган вилоят пахтакорларини, барча
меҳнатқарорчиларини чин қалбимдан кутлай-
ман.
Ишончим қомилки, Абдулоҳлик Ғиждувоний
ва Баҳоуддин Нақшбанд каби пири қомилларимиз
қолдирган бебаҳо маънавий меросга эга
бўлган, ҳаммиса пок ният билан ўшайдиган
халқимиз ўз олдидаги қўшади юксак мақсад-
муддоларига етишарди, иншоолло.
Келинлар, азиз дўстларим, биродарларим,
мана шу ҳосиятлик кунда буюк аждодимизнинг
табаррук қадимжонини муваффақиятчи
бажарган вилоят пахтакорларини, барча
меҳнатқарорчиларини чин қалбимдан кутлай-
ман.
Ишончим қомилки, Абдулоҳлик Ғиждувоний
ва Баҳоуддин Нақшбанд каби пири қомилларимиз
қолдирган бебаҳо маънавий меросга эга
бўлган, ҳаммиса пок ният билан ўшайдиган
халқимиз ўз олдидаги қўшади юксак мақсад-
муддоларига етишарди, иншоолло.
Келинлар, азиз дўстларим, биродарларим,
мана шу ҳосиятлик кунда буюк аждодимизнинг
табаррук қадимжонини муваффақиятчи
бажарган вилоят пахтакорларини, барча
меҳнатқарорчиларини чин қалбимдан кутлай-
ман.
Ишончим қомилки, Абдулоҳлик Ғиждувоний
ва Баҳоуддин Нақшбанд каби пири қомилларимиз
қолдирган бебаҳо маънавий меросга эга
бўлган, ҳаммиса пок ният билан ўшайдиган
халқимиз ўз олдидаги қўшади юксак мақсад-
муддоларига етишарди, иншоолло.
Келинлар, азиз дўстларим, биродарларим,
мана шу ҳосиятлик кунда буюк аждодимизнинг
табаррук қадимжонини муваффақиятчи
бажарган вилоят пахтакорларини, барча
меҳнатқарорчиларини чин қалбимдан кутлай-
ман.
Ишончим қомилки, Абдулоҳлик Ғиждувоний
ва Баҳоуддин Нақшбанд каби пири қомилларимиз
қолдирган бебаҳо маънавий меросга эга
бўлган, ҳаммиса пок ният билан ўшайдиган
халқимиз ўз олдидаги қўшади юксак мақсад-
муддоларига етишарди, иншоолло.
Келинлар, азиз дўстларим, биродарларим,
мана шу ҳосиятлик кунда буюк аждодимизнинг
табаррук қадимжонини муваффақиятчи
бажарган вилоят пахтакорларини, барча
меҳнатқарорчиларини чин қалбимдан кутлай-
ман.
Ишончим қомилки, Абдулоҳлик Ғиждувоний
ва Баҳоуддин Нақшбанд каби пири қомилларимиз
қолдирган бебаҳо маънавий меросга эга
бўлган, ҳаммиса пок ният билан ўшайдиган
халқимиз ўз олдидаги қўшади юксак мақсад-
муддоларига етишарди, иншоолло.
Келинлар, азиз дўстларим, биродарларим,
мана шу ҳосиятлик кунда буюк аждодимизнинг
табаррук қадимжонини муваффақиятчи
бажарган вилоят пахтакорларини, барча
меҳнатқарорчиларини чин қалбимдан кутлай-
ман.
Ишончим қомилки, Абдулоҳлик Ғиждувоний
ва Баҳоуддин Нақшбанд каби пири қомилларимиз
қолдирган бебаҳо маънавий меросга эга
бўлган, ҳаммиса пок ният билан ўшайдиган
халқимиз ўз олдидаги қўшади юксак мақсад-
муддоларига етишарди, иншоолло.
Келинлар, азиз дўстларим, биродарларим,
мана шу ҳосиятлик кунда буюк аждодимизнинг
табаррук қадимжонини муваффақиятчи
бажарган вилоят пахтакорларини, барча
меҳнатқарорчиларини чин қалбимдан кутлай-
ман.
Ишончим қомилки, Абдулоҳлик Ғиждувоний
ва Баҳоуддин Нақшбанд каби пири қомилларимиз
қол

УМРИНИҲКИ, УШЛАР ЭЖАН, МУРВУВВАЯТ АЙЛА, ҚУЛИНИҲКИ, ШУШЛАР ЭЖАН, САҲОВАЯТ АЙЛА!

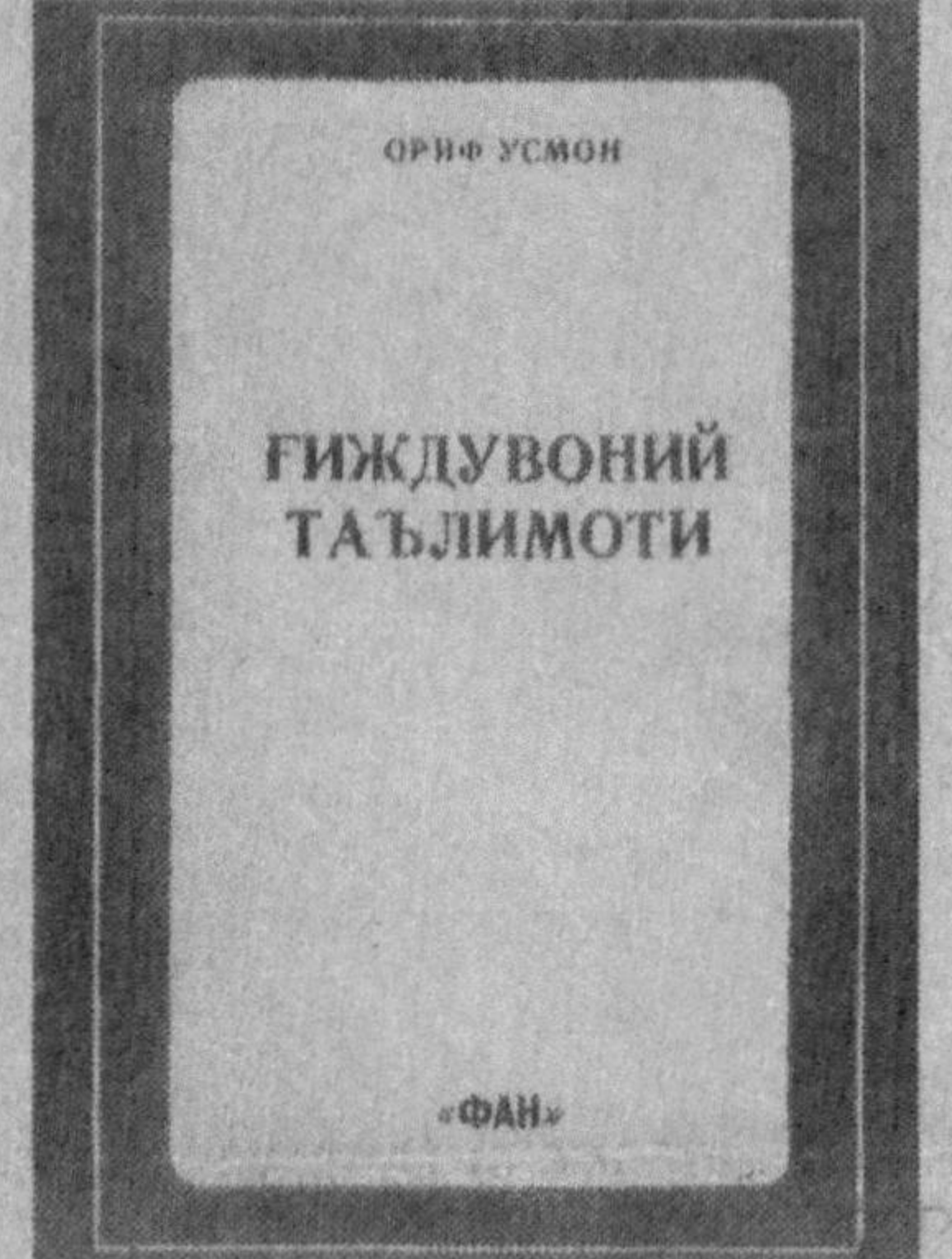
Хожа Абдуллоҳиқ Ғиждувоний

АБДУЛҲОЛИҚ ҒИЖДУВОНИЙ ҲАЁТИ ВА ҒАОЛИЯТИГА ОИД МУҲИМ МАЪЛУМОТЛАР:

*1103 йил — Ғиждувонда таваллуд топди.
*Отаси — Имом Абдулҷамил, ўз даврининг машҳур имоми, ботиний ва зоҳирий илмлар соҳиби бўлган.
*Илк устози — Имом Садруддин, замонанинг эътироф этилган уламоларидан.
*Муридиди — машҳур мутасаввиף Хожа Юсуф Ҳамадоний (1048–1140). Абдуллоҳиқ Ғиждувоний 1125 йили 22 ёшида унинг тарбиясига ўтади.
*Асарлари — «Одоб тарикат» («Рисолаи соҳибия», «Рисолаи васоё» деб ҳам юритилади), «Мақомоти Хожа Юсуф Ҳамадоний», «Аз гуфтори Хожа Абдуллоҳиқ Ғиждувоний».
*1179 йил — Ғиждувон шаҳрида чин дунёга кўчди.
*Давомчилари — Хожа Ориф Ревгарий (Моҳитобон), Хожа Махмуд Анжир Фағнавий, Хожа Али Ромитаний, Хожа Муҳаммад Бобойи Самосий, Сайид Амир Кулол, Хожа Муҳаммад Баҳоуддин ибн Сайид Жалолуддин Нақшбанд.

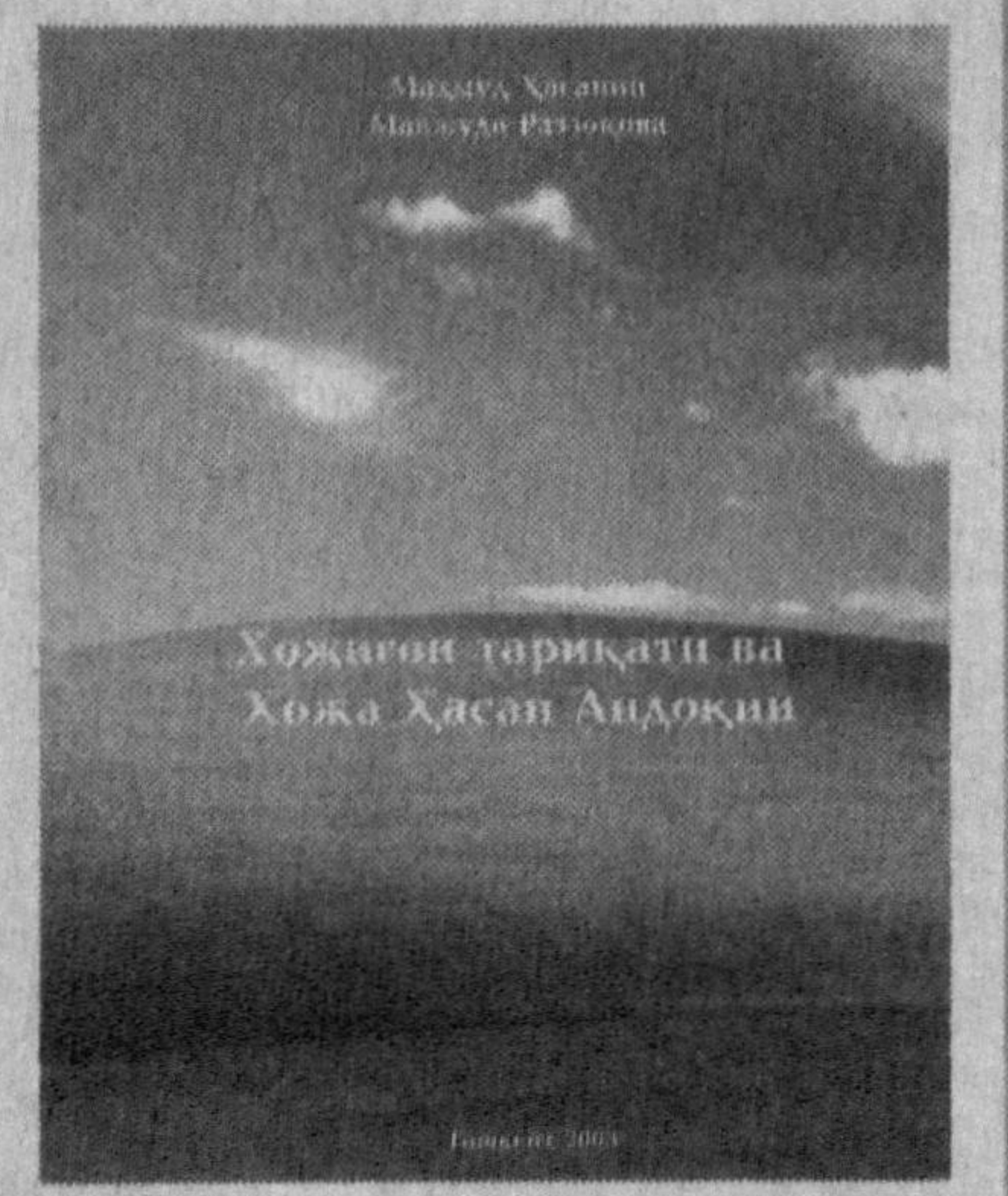
ТОПГАН ГҮЛ КЕЛТИРАР...

Абдуллоҳиқ Ғиждувоний таваллудининг 900 йиллигига бағишланган нашрлар:
Ориф Усмон. Ғиждувоний таълимоти. Тошкент, «Фан», 2003;
Махмуд Ҳасаний, Каромат Қиличева. Ғиждувоний илм ахллари хотирасида. Тошкент, «Фан», 2003;
Махмуд Ҳасаний, Мавжуда Раззоқова. Хожогон тарикати ва Хожа Ҳасан Андоқий. Тошкент, 2003.

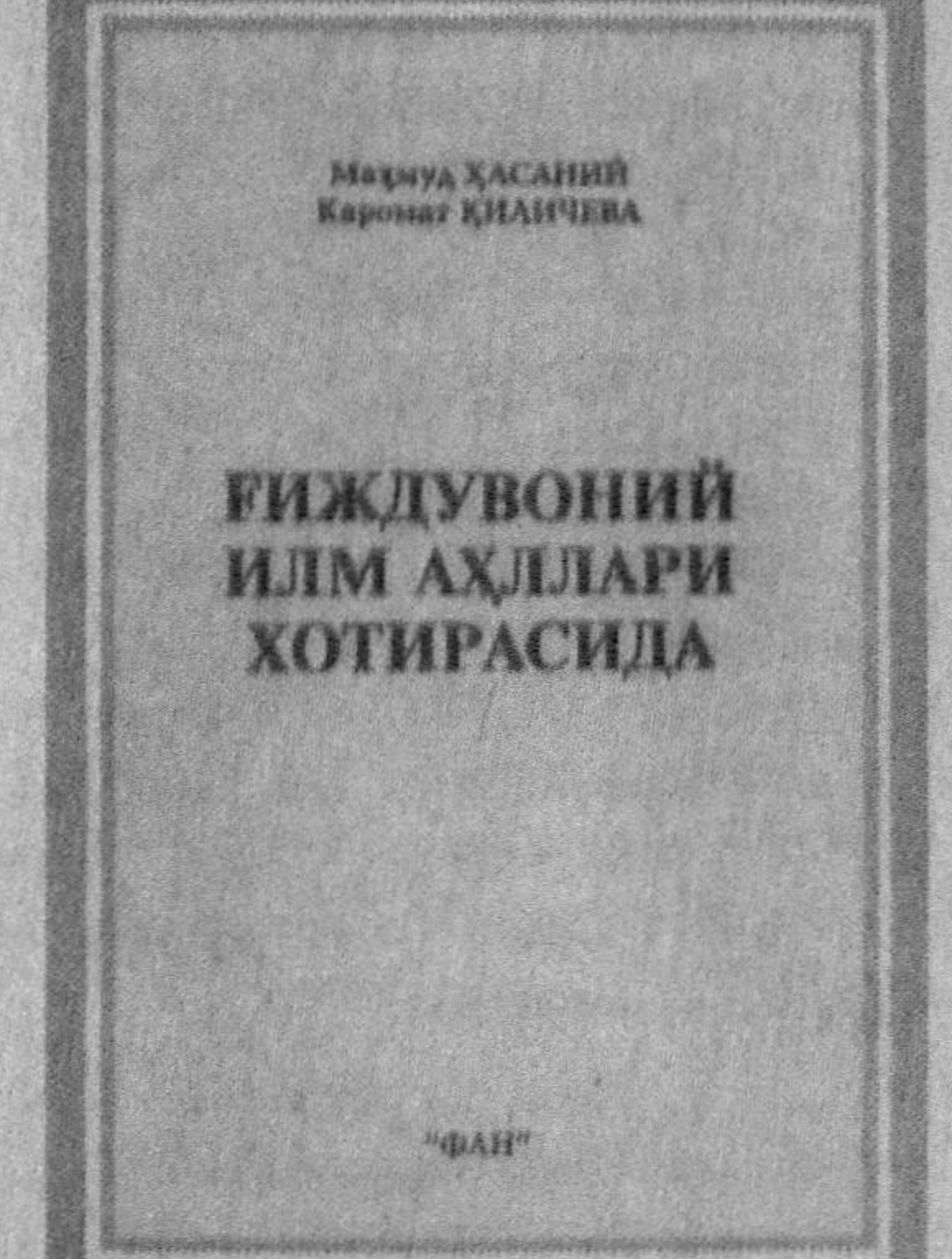
Буюк бобоқалониимиз шайх Абдуллоҳиқ Ғиждувоний (1103-1179) таълимоти тўққиз асрдан бери эзгу мақсадлар йўлида хизмат қилмоқда. Ўзбекистон ФА Шарқшунослик институтининг илмий жамоаси ҳам аллоҳнинг 900 йиллик тўйини муносиб қутиб олмақда. Институт ҳазинасида улуг шайх ҳаёти ва таълимоти ҳақида маълумот берувчи бир қанча қўлёзма-малар мавжуд. Уларни тадқиқ этиш, энг муҳим маълумотларни оммалаштириш муҳим аҳамиятга эга. Ушбу санага бағишланган институтда илмий анжуман ўтказилди, алоҳида китоблар нашр этилди.
 Профессор Ориф Усмоннинг «Ғиждувоний таълимоти» рисола-сида Абдуллоҳиқ Ғиждувоний асос солган Хожогон тарикатининг асосий қоидаларини шарҳлаганди. Маълумки, бу қоидалар турлича талкин этилган. О.Усмон Хожогон тарикатининг мустақам назарий асоси бўлган ушбу қоидалар моҳиятини манбаларга таянган ҳолда очиқ беради.
 Шунингдек, рисолада Ғиждувонийнинг халифалари Хожа Аҳмад Сиддиқ, Хожа Авлиёи Кабир, Хожа Сулаймон Карминий ва Хожа Ориф ар-Ревгарийлар ҳақида ҳам аниқ маълумот берилган. Тадқиқотнинг маълум қисми шайхнинг шеърли мероси, яъни рубоий-ахллар таҳлилига бағишланган бўлиб, улардан баъзи назмуналар ўзбек тилига назмий таржимада

кача бўлган давр олимларининг Абдуллоҳиқ Ғиждувоний ва унинг устози Хожа Юсуф Ҳамадоний ҳақида маълумот берувчи асарларидан намуналар ўзбек тилига таржима қилинган. Рисола мутасаввиףларнинг «Нафаҳот ул-усн», Али Сафийнинг «Рашахот», Муҳаммад Толибнинг «Матлаб ул-толибин», Носирдин ал-Ханафийнинг «Тухфат уз-зоирин», Муҳаммад Доршукунинг «Сафинат ул-авлиё», Фулом Сарварнинг «Ҳазинат ул-асфиё», Салоҳ ибн Муборакнинг «Анис ул-толибин», Васил Самарқандийнинг «Назм ус-силсила» асарлари ҳамда замонавий Эрон олимлари Халил Иброҳим Сорий Угли ва Саид Нафисийнинг Абдуллоҳиқ Ғиждувоний ва унинг устози ҳақидаги фикрларидан воқиф бўламиз.
 Муаллифлар Саид Нафисийнинг Ғиждувоний қаламига мансуб «Рисолаи соҳибия» («Дўстлик рисола-си») асари қўлёзма нусхаларини топиб, уларни ўзаро муқояса этганлар. Шунинг билан бирга, эронлик олимнинг «Ҳамадонийнинг унчинчи халифаси Аҳмад Яссавий вафотидан сўнг (1166 й.) Ғиждувоний иршод мақомига ўтирган бўлиши керак», — деган фикри хато эканлигини кўрсатишган. Чунки манбалар маълумотига кўра Ғиждувоний Аҳмад Яссавий ҳаётлигида, яъни ўз Бухородан Туркистонга кетгач, пир-

дан сақлаб қолиш, тасавуф дунёқараши билан мутасаввиף ақидаларистилики муроса келтириши мумкин бўлган қандай хурфиқ ва ҳаётбахш гоёлар бор эди?
 «Қиссайи Маъраба»да шундай маълумот бор: «Маънийи Офоқ улдуриқ, «Кутуб Олам» деган булур. Дунёда икки Офоқ ўту-дурулар: бирлари Хожа Абдуллоҳиқ Ғиждувоний, яна бирлари ҳазрати Офоқ ҳўжамдурулар». Бу нақлда қандай сир бор? Хожайи ҳажон қандай умумба-шарий гоёлар билан «Офоқ», яъни «Кутб ул Олам» унво-нига сазовор бўлганлар? Бундан ташқари, мазкур нақлнинг календарийлики оид манбада келиши ҳам қизиқ. Демак, Ғиждувоний гоёлари фақат хос тарикат аъзоларигагина эмас, балки қаландарлик сулуки талабларига ҳам мос келаркан-да.
 Тафаккур дунёсида «ҳўжжатул-ислом» деган унвон ҳам борки, у ҳажонда атиги икки мутасаввиףга нисбатангина қўллан-ган. Бир — Имом Ғаззолий, иккинчиси — Хожа Абдуллоҳиқ Ғиждувоний. Алишер Навоий «Насоийим ул-муҳаббат мин шамойим ул-футууват» асарига Ғиждувонийга нисбатан «аларнинг равиши тарикатда ҳўжжатул» дейди. Ҳўш, тарикат пирини Ғиждувонийнинг равиши, яъни йўли, феъл-атвори, табиа-т-тўйати, гоёвий тазимининг тарикатда ҳўжжатул бўлишига сазовор қандай хосиятлари мавжуд?
 Аввало, тарикат ва зикрнинг моҳиятини мухтасар изохлаш зарур. Маълумки, исломий тасавуфий таълимот нуқтаи назаридан исонининг маънавий-руҳий комиллик

лик мақомига ўтирган.
 Қайд этиш жоки, нодир қўлё-змалари Шарқшунослик институти-да мавжуд бўлган тасавуфга оид манбалардан Фазлуллох Рўзбехон-нинг «Мақомоти Хожа Абдуллоҳиқ Ғиждувоний», Тохир Эшоннинг «Силсилаи хожогони нақшбандия» асар-ларига ҳам буюк шайх ҳаёти ва таъ-лимотига оид қимматли маълумотлар бўлиб, улар мазкур рисолага жалб этилган.
 Махмуд Ҳасаний ва Мавжуда Раз-зоқовалар ҳаммуаллифликда ёзган «Хожогон тарикати ва Хожа Ҳасан Андоқий» рисоласи Абдуллоҳиқ Ғиждувоний замондоши Хожа Ҳасан Андоқийнинг (1071-1157) ҳаёти ва фаолияти тадқиқига бағишланган. Ҳозирги Қизилтепа туманининг Ан-доқ қишлоғида турилган Ҳасан Ан-доқий ҳам Ғиждувоний каби шайх Юсуф Ҳамадонийнинг шогирди эди. Ушбу шогирдига муҳаббати баланд бўлган Ҳамадоний вафот этганида-да «мени қабрга Андоқий кўйсин» деб васият қилган. Хар учала нашрга академик М.М.Хайруллаев масъул муҳаррирлик қилган. Мазкур рисо-лалар Абдуллоҳиқ Ғиждувоний та-валлудининг 900 йиллигига шарқшу-нос олимлар томонидан қилинган муносиб тўена бўлиши билан бир-га, бу соҳада қилинадиган келгуси тадқиқотларга ҳам йўл очади, деб умид қиламиз.

Махмуд Ҳасаний ва Каромат Қиличеваларнинг «Ғиждувоний илм ахллари хотирасида» рисола-сида XIV асрдан то XX юзйиллик

Келтирилган.
**Фулом КАРИМ,
 Ўз ФА Абу Райҳон Беруний
 номидаги ШИ илмий ҳодими**

Хожа Абдуллоҳиқ Ғиждувоний ҳозирги замонда дунё жамоатчилиги томонидан энг илгор демократик тамойилларга амал қилувчи, илоҳий ва дунёвийликни инсон-парвар нукталарда туташтирган, ҳажонда энг қўл муҳлисига эга бўлган Хожогон-нақшбандия тарикати асосчиси.
 Мутафаккирини Ғиждувон шаҳри тўб аҳлиси тилида фаол қўлланадиган номи — Хожайи ҳажон. Халойиқ ушбу табарқур номада ажиб ҳикоят қўлади. Ғиждувон шаҳрининг обод ва фаровон маконлигидан, бозорлар-нинг тўкин-сочин ва арзонлигидан баҳраманд тўб аҳли, кўшни-қариндошлар, олисдан кел-ган меҳмонлар — бари ушбу шаҳардаги файзу-футуҳ, хайру баракани пири бузруквор — Хо-жайи ҳажон номи билан боғлаб гапирди-лар. Ҳўш, қайси ҳажоншумул хизмати туфай-ли бу зоти бобарқот она-шаҳри Ғиждувон шўхратининг ҳажоний маъғага кўтарилиши-га, Ватани назаркарда масканга айланишига са-баб бўлди?
 Аввало, Хожа Абдул-лоқ Ғиждувоний машғул бўлган илм ва тафаккур-нинг ҳажоншумул аҳамия-ти унинг илоҳий моҳияти-да, бу порлоқ шахсиятни Оллох ёрлақганилигида. У Хожайи Ҳизр сийловчи билан Ҳақ аҳлининг сервари макомига кўтарилди.
 Алишер Навоий «На-соийим ул-муҳаббат мин шамойим ул-футууват» асарига шундай нақл келтирадики: «Агар ер юзида Хожа Абдуллоҳиқ фарзандларидан бири бўлса эрди, Мансур ҳар-гиз дор остига бормағай эрди». Бу нақлда қандай ҳижрат бор? Ғиждувоний таълимотида машҳур Мансур Халожийи ўлим-

дан сақлаб қолиш, тасавуф дунёқараши билан мутасаввиף ақидаларистилики муроса келтириши мумкин бўлган қандай хурфиқ ва ҳаётбахш гоёлар бор эди?
 «Қиссайи Маъраба»да шундай маълумот бор: «Маънийи Офоқ улдуриқ, «Кутуб Олам» деган булур. Дунёда икки Офоқ ўту-дурулар: бирлари Хожа Абдуллоҳиқ Ғиждувоний, яна бирлари ҳазрати Офоқ ҳўжамдурулар». Бу нақлда қандай сир бор? Хожайи ҳажон қандай умумба-шарий гоёлар билан «Офоқ», яъни «Кутб ул Олам» унво-нига сазовор бўлганлар? Бундан ташқари, мазкур нақлнинг календарийлики оид манбада келиши ҳам қизиқ. Демак, Ғиждувоний гоёлари фақат хос тарикат аъзоларигагина эмас, балки қаландарлик сулуки талабларига ҳам мос келаркан-да.
 Тафаккур дунёсида «ҳўжжатул-ислом» деган унвон ҳам борки, у ҳажонда атиги икки мутасаввиףга нисбатангина қўллан-ган. Бир — Имом Ғаззолий, иккинчиси — Хожа Абдуллоҳиқ Ғиждувоний. Алишер Навоий «Насоийим ул-муҳаббат мин шамойим ул-футууват» асарига Ғиждувонийга нисбатан «аларнинг равиши тарикатда ҳўжжатул» дейди. Ҳўш, тарикат пирини Ғиждувонийнинг равиши, яъни йўли, феъл-атвори, табиа-т-тўйати, гоёвий тазимининг тарикатда ҳўжжатул бўлишига сазовор қандай хосиятлари мавжуд?
 Аввало, тарикат ва зикрнинг моҳиятини мухтасар изохлаш зарур. Маълумки, исломий тасавуфий таълимот нуқтаи назаридан исонининг маънавий-руҳий комиллик

пўстлоқ ичидаги мағиз»; «шариат — ер, тари-кат мазкур ерда унган дарахт, ҳақиқат эса шу дарахтнинг меvasи»; «тарикат — фано, яъни ўздан кечиш, ҳақиқат — бақо, яъни ботил (бу-зилган, бехуда) ишлардан кечиш, ҳақ ишларга боғланмоқ»; «шариат — қонун, тарикат — йўл», «қонун вуҷуд ва қалбни тарбиялайди, «йўл» қўнгилни поклаб, руҳни нурлантиради».
 Ғиждувоний тарикатининг оламшумул, умум-башарий моҳият касб этишида бу тарикатнинг зикр услуби катта аҳамиятга эга. Аёнки, Ғиждувоний тарикатининг услуби — ҳўфя зикр, қўнгил зикридан иборат бўлган. Ҳўш, зикрнинг моҳияти нимақо қўнгил зикрнинг хосияти қан-дай? Зикрни тасавуф аҳли маконлар сайри жараёнида фикрий-руҳий қувватни, тафаккур малакасини шакллантиришининг энг яхши йўли деб билганлар. Зикрнинг моҳияти Тангри та-олоннинг номини ёд этишдир. Тасавуфдаги бу ҳол Қуръон-нинг «Мени ёд этинглар, токи мен сизларни ёд этай» мазму-нидаги оятдан озиқланган. Зикр сўйғияи шундай имко-ния-т берганки, у камоли мушо-ҳадага берил-

ган. Зикр ҳолатида сўфий бутун руҳий қобили-ятини Оллоҳнинг номини зикр этишига сафар-бар этган, унга нисбатан шу қадар ички шавқ пайдо қилганки, қолган ҳамма нарсани уну-тиш даражасига етган.
 Мутафаккир ўз рубоийсида зикрни бун-дай талкин этади:
**Жоно, лабам аз зикри ту хомўш мабол,
 Ёди ту зи хотирам фаромўш мабол.
 Ҳар жо зи шумо ба лаб ҳадисе гуянд,
 Зарротти вуҷуди ман ба жуз гуш мабол.**
 Рубоий Эргаш Очилов таржимасида бун-дай жаранглайди:
 Бир лаҳза тилим тин олмасин зикриндан,
 Бир лаҳза дилим тўхтамасин фикрингдан.
 Ҳар узви қулқаб айланар жисмининг
 Ҳар қайла сўз очалар сенинг зикрингдан.
 Демак, сўфийнинг вуҷуди, руҳи, фикру зикри Оллох ёди билан бўлиши лозим.
 Хожа Абдуллоҳиқ Ғиждувонийнинг қўнгил зик-ри жуда катта тарбиявий, маърифий, инсонлар-варлик моҳиятига эга. Аввало, у сўфийнинг «ҳўж-жатул», «маъволийшкорин» «тақводорлик»дан са-лайди. Қўнгил зикри рибондан холи эканлиги бил-

Эй, менинг ўйлигимам, сенга насиёт қилайин, тақво (парҳезгарлик)ни ўзинида шир қилиб ол, ибодат вазифарларини доимо бажар. Ўз ҳолатининг ҳар доим кузатчини ол. Ҳақ таолодан доимо кўрқувда бўл. Ҳудди таолонинг, Расуллу-латининг, ота-онанинг ва барча машойиқларнинг ҳақ-ҳўққуларини адо қилувчи бўли. Бу хислатлар билан Ҳақ таолонинг розилигига мушарраф бўлурсан.

Ҳоқ ошкора бўлсин, хоқ пинҳона бўлсин, хоқ Қуръонга қараб бўлсин, хоқ ёддан бўлсин, Қуръон ўқини асло тарқ қилма. Қуръонни фикр билан, кўрқув ва йиғи билан ўқи. Барча ишларда Қуръонга ружў қил-ғилки, Қуръон халқ учун Ҳақ таолонинг ҳўжжатиридир.

Илм қидиришдан бир қадам ҳам узоклашма, фикр илми ва ҳадис илмини ўрган. Тақдихи сўфийлардан узок бўлгинки, улар дин йўли-нинг ўғрилариридир ва мусулмонларни йўлдан урувчиридир.

Ҳамиша суннатга амал қил, ўтмишдаги улуг уламоларнинг мазҳаб (йўллар)идан юргинки, ҳар қандай бидъат макруҳдир. Ешлар ва аёллар билан доимий сўхбатда бўлма. Бидъатчилар ва бойлар билан уфбат бўлмагинки, улар сени диндан айирадилар. Сўхбат курсанг, факирлар билан қур, ўз юкингни ўзинг кўтар, ҳалол егинки, ҳалоллик яхшилик-ларнинг қалитидир. Ҳаромдан қочгинки, акс ҳолда Ҳақ таолодан узок-лашасан... Ҳалол егинки, бундан ибодатнинг ҳоловатини топасан...

ХОЖА АБДУЛҲОЛИҚ ҒИЖДУВОНИЙ ЎГИТЛАРИ

Яхши номга эга бўлай десанг, ном чиқарма. Насоинг хор бўлиши учун қўл сафар қил. Машойиқларнинг ҳурматини жойига қўй... Биронинг мактовига учма. Биров ёмонласа, ҳафа бўлма. Халқнинг макташи ёки ёмонлаши сен учун бефарқ бўлсин. Халқ билан чиройли муомала қил. Доимо адоаб сақла. Барча ҳолатда яхшига ҳам, ёмонга ҳам лутфу марҳамат билан муомала қил. («Тарикат одобин» рисоласидан)

Аслида зухд шундайки, дунёнинг тамоми моли унинг қўлида бўлса ҳам, дилда молу дунёга зарарча меҳр қўймайди. Бундай киши етук кишидир. Унинг моли диндур.

Сўрадиларки, бемор дилингни давоси нима? Шайх — Оллох унинг руҳини муқаддас қилсин — буордилар. «Унинг давоси шўки, уламолар-нинг сўхбатига интилади. Уларнинг хизматида туради. Уларнинг айтган-ни қанб қилиб, машойиқларнинг зурида бўлади. Шундагина унинг дили-дан дунёга бўлган муҳаббат кетади». Расуллуллох айтдилар: «Ўлим келмасидан аввал улғу тайёргарлик қўринглар».

Ризо — бу шодлиқдир. Яъни Ҳақ таоло томонидан неки бало ва қулфат етса, бунга ҳушуд бўлади. Ва қўнгилмиз бу балоларга қарши эътироз қилмайди, чунки балолар дўстдан келгандир.

Дил зикрининг тўртта шarti бор: биринчиси шўки, шайх қайси тар-тибда ўргатган бўлса, шу тартибда айтди. Натижда «Азқурқум» (Сиз-ларни ёлдаман) сўзининг гулидан мева ҳосил бўлади. Иккинчиси шўки, лўқмада ахтир бўлади, шўхули лўқма дилини қорайтиради, қорайган дилдан эса зикр ҳосили чиқмайди.

Билгинки, дил ибодати муҳаббатдир. Чунончи, Ҳақ таоло буоради: «Агар сизлар Аллоҳни севсаларингиз, бас, менга тобе бўлинглар, шун-да Аллох ҳам сизларни севади». Расуллуллох айтдилар: «Кимки Ал-лоҳнинг расулини севса, Аллох ҳам уни севади».

«Хожа Абдуллоҳиқ Ғиждувоний айтганлари»дан

ка эришиши шариат, тарикат ва ҳақиқат бос-қиларидан иборат. Исломи ёки художўйлик йўлига кирган солик, яъни йўловчи, изловчи мана шу босқиларни босиб ўтиши зарур. Бу босқиллар бир-бирини такозо этади.

Шариатсиз тарикатга кириб бўлмайди, тари-катсиз ҳақиқатга эришилмайди. Тарикат — шариат қонун-қоидаларини бажариш ва Оллох таоло муҳаббатига мўясар бўлиш йўли. Шари-ат — назария, тарикат амалиётдир. Ҳақиқат — мақсад, тарикат — услуб, фаолият шакли-

лан ҳам аҳамиятли. Иқонидан, ҳўфя зикр энг самимий ва олий муҳаббат қўнгилда камол топи-шини таъминлайди. Учинидан, зикри ҳафий ин-сон қўнгилни энг мўътабар саждагоҳ даража-сида илоҳийлаштиради. Чўнки Оллох қўнгил зик-рига мўйил ҳар бир инсон қалбига яшайди. Ғижд-увонийнинг қўнгил зикри миллий истиқлол маъ-қурамиддаги «Оллох қалбимизда, юрагимизда» гоёси билан ҳамнафас. Туртинчидан, дунёвий му-ҳаббат сингари, Оллох муҳаббати ҳам энг дас-турхон қилиб ёзилдиган тўйғу ёхуд шон-шўҳрат

воситаси эмас. У билан баралла бонг уриб до-вруғ таратмасдан, уни қўнгил мулки, сеҳри-си-ноатли тўйғу сифатида пинҳон сақлаган маъқул.

Навоий талқинича, қўнгил зикри ка-ромати туфайли, Хожа Абдуллоҳиқ Ғижд-увонийнинг инсониятга ибрат ва сабоқ бўлган фазилятларидан бири шўки, улар «бидъат ва ҳаво мулофатига қадам уру-бурлар ва пок равишларин ағёр кўзи-дан яшурутублар». Энди мушоҳада қилиб кўрайлик-чи, машҳур Мансур Хал-лож ҳам «пок равишин ағёр кўзиндин яширса», «Ачал — ҳақ!» деб баралла айю ҳаннос солмаса, зикр дор остига борармиди? Англа-шладилки, одам фақат ўз айбиниғина яшириб юр-

олонинг номини ёд этишдир. Тасавуфдаги бу ҳол Қуръон-нинг «Мени ёд этинглар, токи мен сизларни ёд этай» мазму-нидаги оятдан озиқланган. Зикр сўйғияи шундай имко-ния-т берганки, у камоли мушо-ҳадага берил-

ган. Зикр ҳолатида сўфий бутун руҳий қобили-ятини Оллоҳнинг номини зикр этишига сафар-бар этган, унга нисбатан шу қадар ички шавқ пайдо қилганки, қолган ҳамма нарсани уну-тиш даражасига етган.
 Мутафаккир ўз рубоийсида зикрни бун-дай талкин этади:
**Жоно, лабам аз зикри ту хомўш мабол,
 Ёди ту зи хотирам фаромўш мабол.
 Ҳар жо зи шумо ба лаб ҳадисе гуянд,
 Зарротти вуҷуди ман ба жуз гуш мабол.**
 Рубоий Эргаш Очилов таржимасида бун-дай жаранглайди:
 Бир лаҳза тилим тин олмасин зикриндан,
 Бир лаҳза дилим тўхтамасин фикрингдан.
 Ҳар узви қулқаб айланар жисмининг
 Ҳар қайла сўз очалар сенинг зикрингдан.
 Демак, сўфийнинг вуҷуди, руҳи, фикру зикри Оллох ёди билан бўлиши лозим.
 Хожа Абдуллоҳиқ Ғиждувонийнинг қўнгил зик-ри жуда катта тарбиявий, маърифий, инсонлар-варлик моҳиятига эга. Аввало, у сўфийнинг «ҳўж-жатул», «маъволийшкорин» «тақводорлик»дан са-лайди. Қўнгил зикри рибондан холи эканлиги бил-

лан ҳам аҳамиятли. Иқонидан, ҳўфя зикр энг самимий ва олий муҳаббат қўнгилда камол топи-шини таъминлайди. Учинидан, зикри ҳафий ин-сон қўнгилни энг мўътабар саждагоҳ даража-сида илоҳийлаштиради. Чўнки Оллох қўнгил зик-рига мўйил ҳар бир инсон қалбига яшайди. Ғижд-увонийнинг қўнгил зикри миллий истиқлол маъ-қурамиддаги «Оллох қалбимизда, юрагимизда» гоёси билан ҳамнафас. Туртинчидан, дунёвий му-ҳаббат сингари, Оллох муҳаббати ҳам энг дас-турхон қилиб ёзилдиган тўйғу ёхуд шон-шўҳрат

воситаси эмас. У билан баралла бонг уриб до-вруғ таратмасдан, уни қўнгил мулки, сеҳри-си-ноатли тўйғу сифатида пинҳон сақлаган маъқул.
 Навоий талқинича, қўнгил зикри ка-ромати туфайли, Хожа Абдуллоҳиқ Ғижд-увонийнинг инсониятга ибрат ва сабоқ бўлган фазилятларидан бири шўки, улар «бидъат ва ҳаво мулофатига қадам уру-бурлар ва пок равишларин ағёр кўзи-дан яшурутублар». Энди мушоҳада қилиб кўрайлик-чи, машҳур Мансур Хал-лож ҳам «пок равишин ағёр кўзиндин яширса», «Ачал — ҳақ!» деб баралла айю ҳаннос солмаса, зикр дор остига борармиди? Англа-шладилки, одам фақат ўз айбиниғина яшириб юр-

олонинг номини ёд этишдир. Тасавуфдаги бу ҳол Қуръон-нинг «Мени ёд этинглар, токи мен сизларни ёд этай» мазму-нидаги оятдан озиқланган. Зикр сўйғияи шундай имко-ния-т берганки, у камоли мушо-ҳадага берил-

Махмуд Ҳасаний сўзбошиси, таржима ва изоҳи билан «Ўзбеки-стон» нашриётида 3000 нусxada чоғ этилган «Хожа Абдуллоҳиқ Ғижд-увоний» китоби улуг шайхнинг ўз асарлари асд манбадан таржима қилиниб берилганлиги билан аҳамиятли. Жумладан, «Одоби та-рикат» рисоласи тўлиқ, «Мақомоти Хожа Юсуф Ҳамадоний» ва «Аз гуфтори Хожа Абдуллоҳиқ Ғижд-увоний» асарлари қисман таржима этилган. Нашрга зарур изоҳ ва лу-ғатлар илова қилинган. Масъул му-ҳаррир ва бош мақола муаллифи академик М. Хайруллаев.

Улғу шайх мероси ҳақида қили-наётган тадқиқотлар, шўбҳасиз, му-

моҳни инкор этмаган. У ўз рубоийларидан би-рида: «Инок маку самову мақул мадор», яъни: «Майб эла самовға, қилмагин ҳам инко-р!» дейди. Бу Ғиждувоний дўнқарашидаги бар-герлиқ фазилятидан дарак берадики, у ҳам миллий истиқлол мақураимиздаги асосий гоёлардан бири — толерамлиқка ҳамжондир.

Маънавиятимизнинг тафаккур ҳазинасига Ғиждувоний ҳадя этган гоёлар, асос солган тарикати ва асарлари бугунги миллий ис-тиқлол мақураимизнинг муҳим илдизи ҳамда

манбаларидан, десак, муболага бўлмайди.
 Хожа Абдуллоҳиқ Ғиждувоний таълимоти ҳажоний шўҳрат қозонишига сабаб унинг умум-башарий моҳият касб этганидир. Ғиждувоний тарикати солиқни ҳамиятдан тамоман ажралиб қолмасдан, таваққул ихтиёр этиб, халқ билан бирга бўлиш ва ўз кучи билан ҳалол меҳнат қилишга даъват этади. Ушбу таълимот талаби шундайки, солиқ меҳнат жараёнида, сўхбат ва сафарда «зоҳиран халқ билра, ботинан Ҳақ бил-ра» бўлиб, ўз тиркичилиги таъминотини бошқа-лардан тиламай, ўз ҳаракати билан қўлга кирит-син. Бу энг уллол ва хурфиқ маслак эди. Унинг шартларига шўх ҳам, дарвеш ҳам рўия этиши им-конида эга бўлган. Бу таълимот ўз моҳиятида

Хожа Абдуллоҳиқ риёзатга машғул бўлди-лар. Ҳол (руҳий қувват)ларини доимо пин-ҳон тутар эдилар. Валоят (валийлик сало-ҳияти) шу даражага етдики, бир намозининг вақтида Каъбага бориб келиш қувватига эга бўлдилар. Шом вилоятида уларга кўп мурид-лар пайдо бўлди. Хонақоҳ пайдо бўлди ва неча муддатлар иршод (халқни тўғри йўлга бошлаш) маконига ўтирдилар ва содиқ то-либларни Ҳақ йўлига даъват этидилар.

Али САҒИЙИЙнинг «Рашахот айн ал-аъво» асаридан. дунёвийлик билан илоҳийликни мувофиқлаш-тира олган. Миллий истиқлол мақураимиздаги «Дунёвийлик — даҳрийлик эмас» гоёси ўз ил-дизлари билан ана шу моҳиятга бориб боғлана-ди. Мазкур маслакдаги кишилар тиркичилик ташвишлари, санъату ҳунар машғулотини, дунёе наъмул меҳнатларидан қўл узмаган ҳолда Оллох билан дўстлашиш бахтига мўясар бўлганлар. Хожогон-нақшбандия таълимоти шу жиҳатлари билан халққа яқин тарзда шаклланган, эълнинг барча тоифага табақалари орасида кенг ёйил-ган, ҳажоншумул моҳият касб этган.

Нуратулло ЖУМАХЎҲ

Ўзбек халқининг атоқли шоири Убайдулло Завқий (1853 — 1921) таваллудининг 150 йиллиги муносабати билан шoir асарлари-дан тўзилган китоби нашрга тайёрлаш жараёнида кўчма тилини қайта баёитиш...

Улардан бири Истанбул шахрига бағишланган. (Шейрга мазмунидан келиб чиқиб, шартли равишда сарлаҳқа қўйди). Аввало, Завқийнинг Истанбулнинг қачон бориб кўрганлиги ҳақида. Шоирнинг кичик замондоши, унинг касобидаги шогирди Илҳомшоҳ Абдураҳимовдан ўзиб олинган хотираларда (бу хотиралар Кўкон адабиёт музейида сақланмоқда) кўйидаги жумлалар мавжуд: «Завқий ҳақга тоғларни билан бирга бориб, бирга келганлар. Рамазон ойида жўнаб кетишган. Сафар ойида келиш-

лан кутганлар. Ўн мингдан ортиқ зобит ва аскарлар (чошувлар) овозлари борица «Чўк яша!» садолари билан султонни олқишлашганлар. Бу маълумотларни келтирилган мақсад шунки, Завқийнинг Истанбулга бағишланган шеърда юқорида биз айтиб ўтган манзара ҳам ҳажжон билан акс эттирилган. Шоир Истанбулнинг гузаллиги, ўзи шохид бўлган танта-налардан бағоят мутаассир бўлган. Бу мутаассирлик, бу ҳайрат шеърға гўзал мисралар бўлиб қўлган, дейиш мумкин.

Катсиз равишда вайронга айлангандир. Тарих фанлари доктори, профессор С.Аъзамужаевнинг «Туркистон Муҳторияти» (Ташкент, 2000) китобида бу ҳақда шундай жумлалар бор: «Кўкон аҳолиси ваҳимага тушган ҳолда шахарни тарк эта бошди. Кўкон уч қун машъала бўлиб ёнди. Уйлар, газлама оимборлар, нон дўконлари қуйиб кул бўлди. Эски шахарнинг учдан бири тўлиқ вайрон этилди. Қўқонда дахшатли манзара ҳосил бўлди. Ҳамма ёқда ўликлар ётибди. Уларнинг бир қисми қуйиб кетган. Айрим маълумотларга кўра, шу фожиали воқеалар оқибатида 10000дан зиёд киши ҳалок бўлган» (149-б). Дарвоқе, Завқийнинг ўзи ҳам «Фаргона» радифоли машхур бир шеърининг тўлиқ вариантда бу машъум воқеага ўз муносабатини қуйидагича ифодалаган эди:

Мусаллат қилди Холк фелымиздин бошувиларини, Кўтарди бошмишдин соя бўлгон хону бекларини, Улум чоғига солди ушбу коғир кўп тирикларини, Қиши билмас ҳисобини қуоб ўлгон ўлукларини, Улукдин бўлди гўё қўчалар мозор, Фаргона.

Янги топишган муҳаммасда шундан кейинги ҳаётнинг бадийи манзаралари акс этган, дейиш мумкин. Жумладан, муҳаммаснинг ўзинчи банди «Фаргона» радифоли муҳаммасда акс этган фожиаларнинг оқибатидан дарак беради:

Очлиг, вабодин ваҳми жон ҳам болшувикдин ҳам дейин, Бу жумладин тингитмади ҳам эртаю кеч ўридин, Ҳар ерда ҳар мансаб учун бўлди адоват билра кийин, Душвор иши бечоралар ҳам бўлди бойларга қийин, Эй, саяди қавкаб, бормусан, бу мучча толеълар забун?!

Шеърнинг бошқа бандлари ҳам мана шундай ийтироб билан йўрилган. Ҳар кимсага икки шеърда икки хил манзара акс этган. Истанбулга бағишланган шеърда мустақил Туркия давлатининг гузал шахри шуқуҳидан ўкинши, ҳасрат ва армонларга дуч келамизи. Ҳар иккала шеър ҳам Завқий ихтимойи лирикисининг гузал намуналари сифатида қадридлир. Кенг жамоатчилик ҳужимида илк бир ҳавола этилаётган ушбу икки шеър Ф.Ғуллом номидики вилот адабиёт музейи ҳазиносида сақланган 672 ва 674-рақамли қўлёзма баёзлар асосида нашрга тайёрланди.

Абдуллоғи ТУРДУЛЛИЕВ, Ф.Ғуллом номидаги Кўкон адабиёт музейи директори, филология фанлари номзоиди

ЗАВҚИЙНИНГ ЯНГИ ТОПИЛГАН ШЕЪРЛАРИ

нинг айрим-бири «Кўкон садоси», «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газеталари, «Гулстон», «Шарқ юлдузи» журналларида турли йиллари эълон қилинган. Лекин асарияти китобхонларга ҳазиргача етиб борган эмас. Бунинг устига, Завқийнинг айрим машхур шеърлари 1958 ва 1960 йиллари чоп этилган «Танланган асарлар»ида ҳам кўчма тилини кўчма тилига асосда мослаб ўзгартрилиб, «тахрир» этилиб чиқарилгани ҳам эсга оладиган бўлсақ, бугунги китобхоннинг шoir ҳақидаги тасавури нима учун бирёқлама ва саё бўлиб қолганлиги ажабланмаса бўлади. Бинобарин, шoir асарларининг ишончли манбалар асосидаги тўлиқ нашрига маънавий эҳтиёж бор, деб ҳисоблаймиз.

Янги топишган муҳаммасда килар эканми, бизга асосан ҳажвэйи гузал сифатида тақдим этилган Завқийнинг 10-қунда Истанбулда турли муаллифи («Душти», «Нозанин дилдорлар...», «Кўзинг» шеърлари), тариқат йўлига кирган солиқ («Пирим», «Пиримдан айрилдим» радифоли шеърлар), жамият ва инсон табиатидаги норасоликлар, ҳаёт ва ўлим ҳақида тафаккур килувчи доғишманд («Фаргона», «Харгиз», «Арзирму?», «Ўти» радифоли шеърлар), жадидлар сингари илмга, анчиликка даъват этувчи маърифатпарварлик («Муборак ўлусун!», «Кўз оғайлик» радифоли шеърлар) хислатларига ҳам эга бўлганлигидан бохабар бўламиз.

Мен мазкур янги топишган шеърларнинг икитаси хусусида батафсил тўхталиқчиман.

ган, ҳаммаси бўлиб сафар 6 ой давом этган. 1898 йилда жўнаганлар. «Рамазоннинг 10-қунда Истанбулга бўлди», деганлари эсимда. Демак, асар Завқийнинг 1898 йил рамазон ойида Истанбулда бўлган чоғидаги таассуротлари натижасида дунёга келган. Бу вақтда Туркияда султон Абдулҳамид Иккинчи (1842 — 1918) ҳукмронлик қиларди. Мамлакат пойтахти эса Истанбул шахри эди. Усмон Нурийнинг «Абдулҳамид Соний даври 1909 номли китобининг иккинчи жилдида (490—491-саҳифалар) султон Абдулҳамид Иккинчи қурдирган ва яшаган Чарогон, Юлдуз саройлари, «Хамидия» жомеъ масжиди ҳақида алоҳида тўхтаб ўтилган. Айни шу саҳифаларда султоннинг жума кунлари ўз қароргоҳидан чиқиб, Бешиктош орқали «Хамидия» жомеъ масжидига етиб келгунча бўлиб ўтадиган тантанали маросим (саломлик) ҳам батафсил тасвирланган. Унда айтилишича, айни шу жума кунини султон халққа ҳамда чет эл дипломатлари, хоричий сайёҳларга кўриниш берган. Давлат аъёллари, ҳарам аҳли ва шахзодалар жомеъ масжиди олдида султонни интизорлик би-

турли гушларидидаги ҳаёт, халқнинг аҳолини тасвирлаган бўлса, Завқий мазкур муҳаммасида фақат бир жой — Кўкон шахрининг 1917 — 20-йиллардаги манзарасини чиқариб. Маълумки, 1917 йилнинг 27 ноябрида ташкил этилган Туркистон Муҳторияти 1918 йилнинг 20 февралда болшевиклар томонидан тарқоқ қилинди. Шундан сўнг Муҳториятнинг қароргоҳи бўлиб турган Кўкон шахри қизил гвардиячилар ва дашноқлар томонидан таланиб, шар-

Эй, сонги ҳикматнома, кулл ақл қунҳинг билмаиши, Юз ажз бу қосир тилим ҳамдинга гўё ўлмаиши, Ҳар лаҳза минг нёмат қўруб, бир бор шукрин қилмаиши, Кўстантана этган назар, ҳеч шахр кўзга илмаиши, Турк ичра бордур бир масал: «Ҳар кимса нозир ўлмаиши, Истанбули ким қўрмаиши — гўё жаҳона келмаиши».

Қадр ила гардундин буюк Султон афандим давлати, Кўз қўрмаганини кўрди кўз шаъни, шуқуҳи, шавкати, Абра чиқиб солиши каманд абур саҳоби ҳиммати, Ҳай-ҳай, рафеъ ул-мулк ўлуб, ўлмиш бу янглиғ рифъати, Турк ичра бордур бир масал: «Ҳар кимса нозир ўлмаиши, Истанбули ким қўрмаиши — гўё жаҳона келмаиши».

Қайсар фалақфасолари солимиш самоё нарбдон, Маъвоси юлдүз устини, бўлмиш малонк посбон, Фармондеҳи рўйи санни тахти килофатда экон, Ё раб, бу шаханшохимиз қил мулки миллатда амон, Турк ичра бордур бир масал: «Ҳар кимса нозир ўлмаиши, Истанбули ким қўрмаиши — гўё жаҳона келмаиши».

Ул хурави жамшилоқ кўргудди авли салтанат, Шохона волни бандага, амвожи ваҳми маъдалат, Луфти раоё аҳлига, ипғоми жуди марҳамат, Фикри ривож дин учун, арбоби илми маслаҳат, Турк ичра бордур бир масал: «Ҳар кимса нозир ўлмаиши, Истанбули ким қўрмаиши — гўё жаҳона келмаиши».

Шавкат била султониниз келди Бешиктош устина, Иzzат била наълайини шаҳлар қўюб бош устина, Ҳам қўрат ул-айни жаҳон — шахзодалар қош устина, Давлат аноси шаъни ила бир шиина избош устина, Турк ичра бордур бир масал: «Ҳар кимса нозир ўлмаиши, Истанбули ким қўрмаиши — гўё жаҳона келмаиши».

Заррин қаболи шохлар саф-саф ўзин чокар қўруб, Чолок чубук, жангжу хурмат била аскар қўруб, Дарлар садои «Чўк ёша», чошуши баҳру бар қўруб, Мундоғ тамошо қўрмаганим қарни Исқандар қўруб, Турк ичра бордур бир масал: «Ҳар кимса нозир ўлмаиши, Истанбули ким қўрмаиши — гўё жаҳона келмаиши».

Жомеълари домеълар, Завқий, на дерсан, чек рақам, Мухри «Хамидия» маҳе афлок тоқиға алам,

ЗАВҚИЙ «... ИСТАНБУЛ КИМ ҚЎРМАИШИ — ГЎЁ ЖАҲОНА КЕЛМАИШИ»

Усмон бу давлатга келиб, юз шукрим, қўйди қалам, Сан ким буларин маҳднин изорини қилмоқ рақам, Турк ичра бордур бир масал: «Ҳар кимса нозир ўлмаиши, Истанбули ким қўрмаиши — гўё жаҳона келмаиши».

МУҲАММАС

Фарёд, эй гардун дун, юз доллар сандин букун, Қилдинг бизи мотамзудо сан-сан сипеҳри ингун, Бошларға солдинг фитнадин найрагн била турди ўгон, Бу зор сар то по чигал бўлди, тутун узга тутун, Доим замонагн инқилоб, давронинг ўлди бесукун.

Эй чарх, давринг илгари мундоғ замон қўргонмуди? Ёйники мундоғ даврини аҳли жаҳон қўргонмуди? Бир номлик анқо масал жумла амон қўргонмуди? Туфонин Нухи набиёй бу мавжи кон қўргонмуди? Ҳасратда ўлдурдинг бизи, эй воҷугн, эй воҷугн!

Очлиг, вабодин ваҳми жон ҳам болшувикдин ҳам дейин, Бу жумладин тингитмади ҳам эртаю кеч ўридин, Ҳар ерда ҳар мансаб учун бўлди адоват билра кийин, Душвор иши бечоралар ҳам бўлди бойларга қийин, Эй, саяди қавкаб, бормусан, бу мучча толеълар забун?!

Ғафлатда кўп-кўп ухламанг, аҳли замона, уйғонинг, «Оллоҳ» демакка кечалар топиб баҳона уйғонинг, Ташлаб риё, жон шайхлар, ўқуб, дугона, уйғонинг, Ҳар марди Ҳақ бир оҳ ила зулми ямона уйғонинг, Шоялди, Хизр ила Ғиёс бизларға бўлса раҳнамун.

Бу инқилоб даҳрда тоқай бўлар бу доғрун, Ё раб, ўзинг осон қилиб, луф айла бир одил амир, Бирни дуосин қил қабул, хоҳи сағир, улуси кабир, Бир соғитинг ҳукмрон то бўлмаса равлансамир, Бу лаҳқи оламдин қачон маҳв айлагай нақшин фусун.

Ё раб, шифое қил қарам биз осийи маъюба, Юв, чирик гамдин тоза қил, бу чашман Айюба,

Очлиг, вабодин ваҳми жон ҳам болшувикдин ҳам дейин, Бу жумладин тингитмади ҳам эртаю кеч ўридин, Ҳар ерда ҳар мансаб учун бўлди адоват билра кийин, Душвор иши бечоралар ҳам бўлди бойларга қийин, Эй, саяди қавкаб, бормусан, бу мучча толеълар забун?!

Айлаб иноят, восил эт толиблари матдуба, Кўп мунгазир, мунпоқмиз бир Маҳдидек маҳбуба, Еткур висолига бизи, қўп бўлди ҳижрони узун.

Бу ер юзини мучча ҳам мотамсаро қилдинг, фалак, Ҳар кимсага юз минг балони ошно қилдинг, фалак, Ҳар дарди оламузэз этиб, кўп белаво қилдинг, фалак, Бизларға юз жабру жафолар борҳо қилдинг, фалак, Ҳушу хирадин айрилиб, бўлдиқ ҳама аҳли жунун.

Ким ҳукмрондур зулм ила, ҳукми адолат бўлмайди, Тобора наҳсинг фузун, саяди саодат бўлмайди, Маъмур ўлуб дунёю дин тоза иморат бўлмайди, «Аврод» ўқуб қилгон зоу харгиз ижобат бўлмайди, Ҳеч кимса жону дил била тавбага бош қўймас қубун.

Ё раб, қўнгудда ихтиёр, ҳижрат насиб этсанг агар, Узлат қилиб, олсам қарор ислом маълумиға мақар, Кам-кам ирода хоҳини бўлса, Ҳарам қилсам сафар, «Таскин топарму» деб, умид Завқий қилар шому сафар, Оламда бу жангу жадал, дунёда чангу ҳам куюн.

Нашрга тайёрловчилар: Аҳмаджон МАДАМИНОВ, Абдуллатиф ТУРДУЛЛИЕВ

ИЗОҲЛАР

- 1. Кунҳ — моҳият; 2. Сонг — яратувчи (Худо); 3. Ажз — оқизлик; 4. Гўё — сўзловчи; 5. Кўстантана — Константинопол (Истанбулнинг қадимги номи) сўзининг бузилган шакли; 6. Фалақфаро — фалақни забт этувчи; 7. Фармондеҳ — қўмондон; 8. Нарбон — нарвон, пиллапоғ; 9. Бешиктош — Истанбулдаги бир даҳо номи; 10. Қўрат ул-айн — қўз қорачиги; 11. Чошуш — ҳарбий хизматчи; 12. Воҷугн — тўнтарилган, тескари; 13. Саяди қавкаб — бахт юлдузи.

МАНГУ ПАҲЗА

1989 йилнинг баҳор пайтлари эди. Қайта қуриш ғоялари айни авжига чиққан пайтлар. Кутилмаганда Ўзбекистонга атоқли америкалик олим Эдвард А.Оллворс келиб қолди. Одатдадек, уни кутиб олдик. Биздан минг-минглаб километр узоқликда, океан ортида, Американинг Калифорния штатида яшайдиган олимнинг ўзбек тилини обдон ўрганиб, ўзбек адабиёти, тарихи, умуман, ўзбеклар

лари, келажак режалари хусусида ҳисобот бергандек бўларди. Бирок ҳар гал бу хилдаги келишлар қаттиқ қузаўтулар остида ўтарди. Бирок, шунга қарамастан, Эдвард А.Оллворсинг бутун илмий фаолияти ва барча хатти-ҳаракатларидан унда ўзбек халқига, унинг ўтмиши буғуни ва келажакига нисбатан катта муҳаббат борлигини ҳис қилиш қийин эмасди. У кейинги марта келганида (1989) рафи-

БИР СУРАТ ТАРИХИ

ҳақида мақолалар ёзиб, йирик-йирик китоблар чоп этиши айрим ўзбек эгилари орасида унинг нисбатан катта ҳурмат уйғотгани. Афсуски, баъзи адабиётшунослар ва тарихчиларимиз бу ўзбекшуносларимизнинг баъзи асарларини ҳам эга олмаган, шулар маъқуласига ҳизмат қилиш мақсадида унинг иходиши фақат қора бўёқларда кўрсатиб, ёмонлашдан нарига ўтмас эдилар. Бу ўша давр талаби эди...

Ҳақиқат шундан иборатки, бугун биз учун классик ҳисобланадиган Абдулла Қодирий, Фитрат, Чўлпон ижодларининг энг мураккаб давларда дунё бўйлаб тарғиб-ташвиқ этилишида у оданинг хизмати катта. Олимнинг асарларида бу классикларимиз доим тирик адиблар сифатида яшайди. Шу билан бирга, у Ҳамза Ҳакимзода Ниёзийнинг илк иходида хос реалистик намуналарини тарғиб қилиши ҳам ўз вақтидаги деб ҳисобланади.

Шулар даврида Оллворсга муносабат ўта мураккаб эди. Бу ўринда бир далилни келтириш зарурга ўхшайди: 70-йилларнинг охирида у ўзбек адабиёт тарихи хусусида китоб нашр қилибди, деган хабар қўлоғимга чалинди. Бу ҳақда кичкина хабарномасини ҳам олдим. Бирок у менинг номимга жўнатган китоб қўлимга тегмади. Китобнинг келгани, лекин унинг менга берилмаслиги, махсус фондларда сақланиш зарур эканлигини билдириб қўш қолдилар. Мен бу ҳолга, албатта, ачиндим.

Унинг тилини биладиган неварам Жасурбекнинг гапларига қараганда, китоб бошдан-охир халқимиз тарихи, маданий ҳаёти, урф-одатлари хусусида. Баъзи мутахассисларнинг фикрларича, бу китоб Америка халқини ўзбек халқи билан таништирадиган асосий қўлланмалардан экан. Асар ўзбекчага таржима қилиниб, она тилимизда нашр этилса, яхши бўлар эди, деб ўйлайман.

Сўзимни шу билан якунламоқчиманки, Эдвард А.Оллворс ҳар гал яхши ният билан келиб-кетарди. Охириг келганида, у яна ва яна Ўзбекистонга келиши мумкин эканлигини билдирди. Бу галги келишида илгари рўй бериши қийин бўлган бир воқеа рўй берди. Уни «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетаси таҳририяти суҳбатга таклиф қилди. Биз бир неча адабиётшунослар бу суҳбатда катнашдик. Суҳбат охирида адабиётшунослардан кимдир унга «Ўзбек халқига қандай истиагиниз бор?» деб савол берди. Унинг жаовоби тайёр экан, чироили ўзбек тилида:

— Мен ўзбек халқига мустақиллик истаймам, — деди. Шу сўзлардан кейин расмга тушди. Газетанинг ушбу саҳифасида кўриб турган суратнингиз ўша вақтдаги расмдир.

Матйўб КҲУЖОНОВ

Шоирни элнинг узокни қўрадиган кўзи, ҳақиқатни айтадиган бурро тили, безовта виждони бор, дейишади. Яхши кунларда элнинг қувончи, бахтини қишлаш, оғир дамларда унинг дарду таъшибини ўйлайдиган иждоқор ҳамма келажакка умид, ишонч билан қарашига чакиради.

Уйдим-чукур бўлсин майли йўлларим, Этмасе этмасин кўкка қўлларим, Саратон селади қўриб, қовжираб, Сомондай соврилсин оппоқ гулларим.

Товоним тошларда ёрилиб кетсин, Тиконлар қонимга қорилиб кетсин, Ярим қултум сувга ташина лабларим, Ярим қултум сувга зор ўлиб кетсин.

Оид мамлакатимнинг муҳташам кўргониди, Исёноқ боболарим пок рухиди — жониди, Турди, қадим Туркистон, улду турк омониди, Камалақдай товланар истиқлолдин мағни — Ўзбекистон байроғи! Ўзбекистон байроғи!

У адолат, коннот, обяхаёт тимсоли, У эзулж, шоя-шухрат, бикт, саодат тимсоли, Буюк Амир Темурунинг голиб турн мисоли, Камалақдай товланар истиқлолдин мағни, Ўзбекистон байроғи! Ўзбекистон байроғи!

Истеъдодли шоирлар ўз даврининг солномачиси бўлишади. Узи кўрган, гувоҳ бўлган жамият ҳаётидаги муҳим воқеалар

келаяпман! — деб бақирди нафаси буғизига тикланган Қўзйов. — Мана! ... Бойчаечканинг сип-сарик япроқлари қуёш нурида тилладай товланиб кетди. Бу воқеа бир пайтда болалар дилидаги душманлик, гина-қудратни ювиб юборди. Лекин Мурод чилим пинагини бузмайди. Усталик билан Қўзйовдан бойчаечкани олиб қўйди. Қўзйовнинг маҳалладошлари бундан норози бўлади.

Қўзйови ноқулай аҳволда — икки ўт орасида қолади. Одамзод табиатидаги такаббурилик, ўз манфаати учун ҳеч нарсадан қайтмаслик, заиф, қучсиз одамни таҳқирлаш, адишани уни тутиш каби иллатлар ёш бола таби-

Қисса қаҳрамони Суяркул — ёш бола, мактабда ўқийди. Лекин катталар орасидаги машамшаларга беҳиётчи аралашиб кетади. У отасининг фарзанди, уни яхши кўради. Амаксин Турди ғилайни ёмон қўради. У шикоятчиликка ҳаммага отининг қашқасидида таниш. Лекин у ҳам буткул ноҳақ эмас. Бақани ҳам бошқаси осланг, «вақ» этди. Жабр қўргани учун шикоятлар ёзади. Аммо ўзи ҳам айбдор эканлигини ўйламайди.

Суяркулнинг отаси, кекса қувитучи Малик муаллимнинг ноқулай аҳволга тушиб қолганини қўриб, шикоят ёзишга, раиснинг адабини бериб қўйишга ундайди. Ночор қолган муаллим жаҳл ва алам устида шикоят ёзади. Турди ғилай йўл-йўриқ қўрсапти, айтиб туради.

Умр бўйи ҳалол яшаган муаллим ичидан эзилди, иккиланди, андиша қилади. «Шикоят бир ҳафтада лаҳча чўғдай кўкragenни қўйдириб юрди. Бир ҳафта иккиланди, ўзи билан ўзи олишиди. Идорига бормоқчи, бир пайтлар Назаровни синфда ҳаммадан кейин олиб қўлиб қойгандек, кабинетига кириб панд-насихат қилмоқчи, шу қозғоғдаги гаплар ростми, деб сўрамоқчи ҳам бўлди. Охири, борди идорига. Лекин раиснинг бир қилиги... Уни қўриб, худди қўрмагандай ёғинсадан машинасида қўнани қангитиб ўтиб кетиши Малик муаллимга оғир ботди». Ана шундан кейингина шикоятни керакли жойга жўнатиб юборди.

Раиснинг пинжига кириб, ноҳақ ишлар қилишга, жиноятлар изини ёпишга ундаган ҳам, жанжалнинг бошланиб, кейин қучайиб кетишига ҳам Усар бўғалтир сабабли қўйишди. Раис ҳам ўзининг имкониятини қўллаганини қўрсатиб қўймоқчи бўлади. Усар бўғалтирдан ташқари ҳам унинг гуяничқилари бор. Улар билрилаш Малик муаллимни тўхматчи деб гап тарқатишди, обрусини тўқитишди. Бу гаплар болачар орасида ҳам тарқалди. Болалар Суяркулни «ивғогарнинг боласи, шилин», деб ўйларини қўймай қўйишади.

Жуда кескин, асабий ваъият юзага келди. Отаси ҳақидаги гаплардан оқ қилган бир ўғли масе бўлиб ўйга келди. Номи қилганидан ҳовлидан чиқиб кетди. Келин ҳам «ивғогарлар, ичи қора пимиқлар! Одамгарчилик борақамин сенларда. Мен ит, шунча ил чидабман тагин. Бўлди, кетаман!» деб чиқиб кетди.

Киссани бош кўтармай ўқийсиз. Суяркул билан бирга эйтироб чекасиз. Малик муаллимнинг юзи ёруғ бўлишини истаёсиз. Воқеалар борган сари таранглашди, чигаллашиб кетди. Китобхон эса саратонда чанкаб қолган одамдай қиссини саҳифа-саҳифа ташналик билан синмирдди. Бир қиссадан узулланган китобхон иккинчи, учинчи кўзларига ўтди. Завқиланиб, ҳажжонланиб ўқийди. Ташналиги борган сари ортаверади...

Ургут баянд тоғ этагиди жойлашган обод ва ораса, баҳо ва ушманнара шахар. Бу ерда минг йиллик чинорлар кўна тарихимиздан, ўтмиш жанг сурунлари, ғалаба ва мағлубиятлардан гувоҳлик бериб, шувуллаб турибди. Улар остида кайнар булоқлар қўшиб, жилдираб, атрофга файзу барак бериб, тинимсиз оқди. Экинларга ҳаёт, одамлар дардига дармон улашади.

Салобатли тоғ қўқиллари доғишмандлар сингари сокин, ваэмин келбати билан қалбингизда юксак туғилгулар ўйотгади. Гўзалликка меҳр ва рағбат ўйотгади.

Абдукадир Қўчқоров мана шу заминда туғилиб ўсган. Шу ҳикматли тоғлар, ҳаётсевар чинорлар, меҳри булоқлар, оқибатли инсонлар орасида ақлини танганин. Дунёни идрок қилган. Шундан унинг шеърини ва насрий асарларини ўқиган киши бир дунё завқ ва фикр олади.

Маъруф ЖАЛИЛ

СЎЗ СЕҲРИ

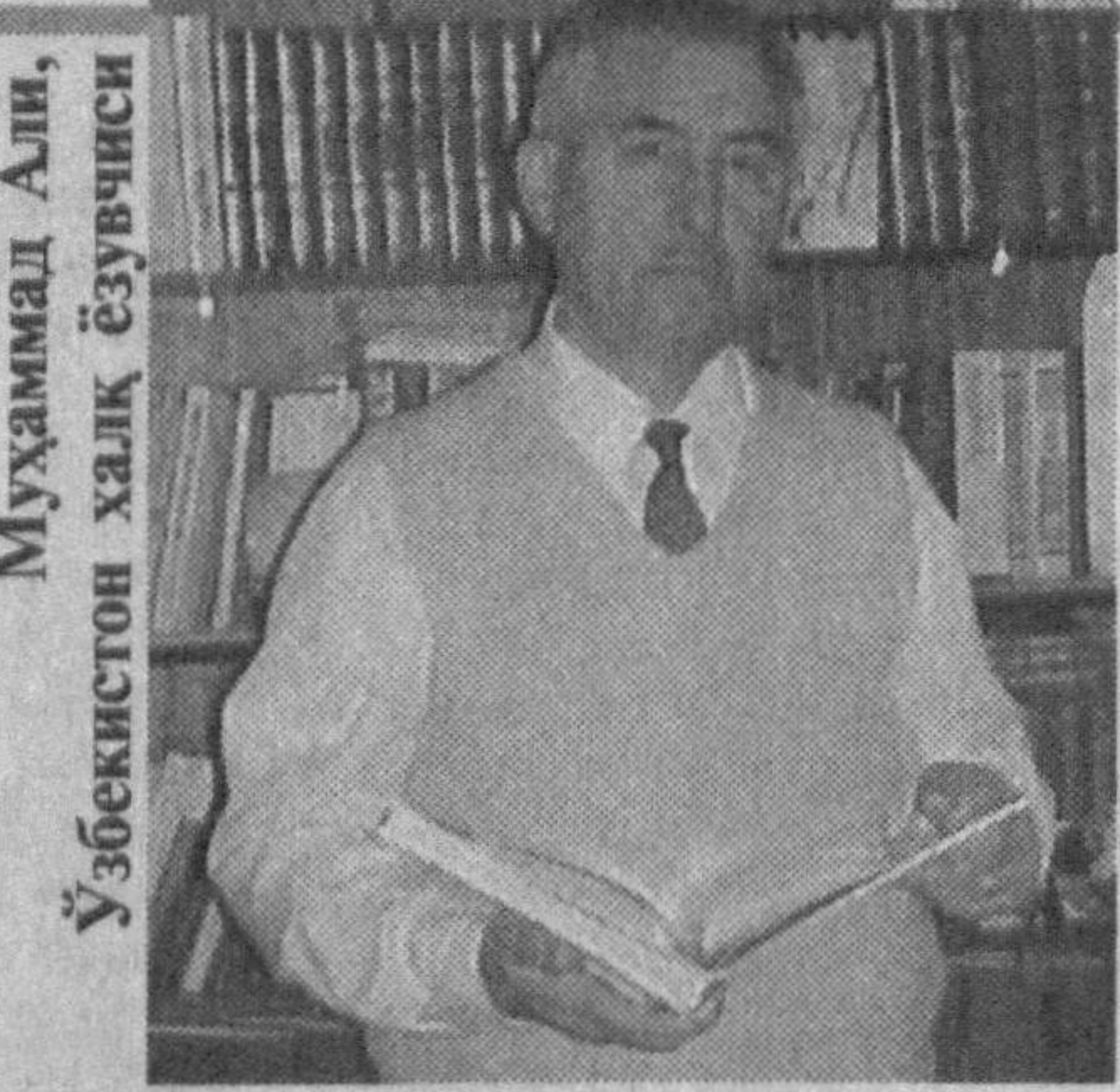
Фақат ҳеч банданги қимларгадир хор. Қимларгадир зор қилмоқ қўймагла, ило. Қуллик балонсига қилма тиргитвор, Қуллик балонсига асра, Тангриров. Элниг ноласи Тангрига етди. Узоқ йиллар армон бўлиб келган тилкалар рўббга чикди. Ватан озод бўлди. Ватан мустақиллақ, озодлик кутулди. Шу кун одамлар, эзуллик орузида юрган одамлар боши осмонга етиб қувонди. Шукроналар айтди. Шу кунларга етказгани учун Тангрига ҳамдлар айтди. Масжидларда азонлар айтилиб, унутлиб бораётган миллий удмурлимиз қайта тикланди. Аҳмад Яссавий, Абдуллох Ғиждувоний, Нарзимдин Қубро, Аҳмад Фарғоний, Исмоил Бухорий, Баҳодурдин Нақшбанд каби қўлаб беназир зотлар қабрлари обод қилиниб, номлари тикланди.

Ўзбекистон давлатчилиги тарихи қайтадан яратила бошланди. Озодлик қўзимизни очди. Ким эканлигимизни ёдимиқиз, қолди. Биз ҳеч қимдан кам эмас эдик, кам бўлмастлигимиз керак.

Не бахтки, бек бўлинг ўзинга зинг, Уйғиники бўлди ҳар бўга қўзинг, Айтганинг айтандир, сўзингиз сўзинг, Эй диллим, истиқлол нурида яйра, Туркистоним, яйра! Туроним, яйра!

Қўзиндан оқимай бир томчи ёнинг, Қилларнинг узди шерди Юртбошиминг, Истиқбол ўфқда балди қўбизинг, Эй диллим, истиқлол нурида яйра, Туркистоним, яйра! Туроним, яйра!

Ҳақида асарлар ёзади. Ана шундай истеъдодли шоирлардан бири — Абдукадир Қўчқоровдир. Юқорида келтирилган шеърини парчалар унинг Абдулла Қодирий номидаги халқ мероси наشريётида чоп этилган «Балад тоғлар» номли Сайланма китобидан олдинди. Бу мустақиллик учун курашда фалол қатнашган, ҳажийқ ватанпарвар шоирнинг қалб нидоларишдир. Уша йилларда унинг публицистик сифатидаги истеъдодига туркирар намён бўлган эди. Тоталитар тўзум иллатларини фош этувчи тишли, тирнокли мақолалари ўқувчиларда яхши таассурот қ

Мухаммад Али, Ўзбекистон халқ ёзувчиси

ШОҲРУХИЯ ХАРОБАЛАРИДА

Хайратни кўрингиз, дўстим Бегали, Жуда қизиқ ишлар бўлар дунёда. Тоғлар учар экан осмонда ҳали, Шаҳарлар оқаркан ҳатто дарёда...

Азим Шоҳрухия, эй ота макон, Бунёд барбоднинг ёрқин тисоли. Қўҳна Урганч янглиг этидинг вайрон, Хар ерда далайр шаҳар заволни...

Барчасини раво кўрмиш олий зот, Раҳму шафқат бизга Ҳақдан қайтади. Шула сабаб, бу борлиқ жумла қоинот Аллоҳ таолога тасбеҳ айтади...

Абдулла ОРИПОВГА

Рост дединг: ит ҳурар қаровнга доим, Бекордир сақлардан ўзга иш кутмоқ, Азал қонунда битилиш қоним, Итларга хурмоғу қаровнга — ўтмоқ...

Майлига, дўстимам, койитма жонни, Бехол увалмасин ҳориган юрак. Фақлат боёмасин деб ахир қаровни, Итларнинг ҳам ҳури турмоғи керак!...

Кўнги ошно бўлмоқ истагидан маст, Макон тутсам дейди ошенингизни.

Огилнинг томи ҳар сафар лойсувоқ қилинганда, гартак хархаша қилиб бўлса-да, тепага чиқиб олардим. Бунгача деврили етиб бормас эди асли...

Огил устида кичкина қишлоғимизни — пастқам уйлари огил-бостирмадан, тупроқ-чанг кўчалару сим тўсиқли ҳола-ҳовлиларни бир бутун қўриб, ҳузур қилардим. Ҳамма билан гурунглашгим келаварди...

— Хасан ака, анови, Қизилқарвон каттама, Мехнаткаш? — Ҳам уларда дарахт кўп-а. Нима-а бизнинг қишлоқда дарахт кам? — Сув йўқ-да. — Хайла, қудуқ бор-ку. — Қудуқдан фақат ичамиз, у-бу экишга оқар сув керак. — Акамлар нимагадир кам гапириб ишларар, менинг эса гурунглашганим келарди. — Ўткир, сенинг отанг каттама, менинг отам? — Менинг отам катта. — Алдаяпсан. Менинг отам катта. Жили — қўён. Сенинг отангики-чи? — Билмадим. Лекин, менинг отанинг мошини бор. — Э-э, акамлар мошин олади, насиб бўса. Кеча гаплашди. Шу, Ўткир менинг отам вўр дейди. Ио-о, менинг отам зўр! Ҳаммани "сиз" дейди. "Нимага ундай?" — десам, Хасан акам "зўрлар шундай бўлади", деди. Бир марта жаҳли чиққанда "сойдан нари"даги Холбек акани "сен" деганакан, хафа бўлиб уйдагиларга айтиб борибди. Гулсум момо айтиб келди. Шерали акам уни "ТАСС" муҳбири дейди. У нимадан? Хасан акам...

Истиклолдан кейинги даврларда адабиётимизда хилма-хил усуллар синаб кўрилаётгани кувончли ҳол. Зотан, бадий тафаккур шу йўсинда бойиб, такомиллашиб бораверади. Хусусан, ёш но-сирларимиз инсон руҳияти қирраларини очишда психоанализ усулидан унумли фойдаланишмоқда. Яъни ҳатти-ҳаракат, ички сид-диятлар талқини воситасида илгари қаламга олинмаган феъл-ат-вор қирраларига диққат қилишаётгани, бу наслримиз уфқлари кен-гаётганига бир далилдир.

Этиборингизга ана шундай қаламкашлардан Хусан Карвонли ва Фахридин Содик ҳикояларини ҳавола этмоқдамиз. Уларнинг дастлабки насрий машқларида қиймага етмаган жиҳатлар ураб туриши табиий. Лекин шу нарса аниқки, ёш ҳикоянависларимиз оланини ўзларича идрок қилишга ва самимий йўсинда ифодалашга интиланлар. Худди шу хусусият уларнинг келажига умид билан қарашимизга имкон беради.

НАСР ВА НАЗМ БЎЛИМИ

си кенгайган ва одамзоднинг доимий эҳтиёжи — кимгадир меҳр кўрсатиш ва шу меҳрининг акс таъсири натижаси бўлган тенгсиз завқнинг кўникмаси билан овиниб қолди. Дундиқчана, қоп-қора кучукчанинг икки қошида билинар-билинас оқлик бор эди. — Кўраясанми, қошининг рангини, бундай аломати бўлса, кучука Тўрткўз деб ном бериш керак, уни Тўрткўз деб чақир — икки кунда отига ўрганади. — деди акаси. Бола учун эса, тўғрисини айтганда, кучукчанинг оти нима бўлиши ахамиятсиз эди. Йулбарс бўлмайдими, Қолпонми, Тузик бўлсам барбир эмасми, муҳими, унинг кучукчаси борлиги эди. Кўнлар ўтиб, кучука билан бола бир-бирига жуда ўрганиб қолишди. Бола ҳар кун ирталаб ва кечқурун сигир соғаетган онасидан челақни олиб, шивчасига сут солади — Тўрткўзга беради. Тўрткўз қорни туйғач, думини лиқиллатиб бола билан ўйнайди, у ёқдан бу ёққа юғурди, хазилашиб тишламочки бўлади. — Бир ой ўтиб кучука кўзага кўринарли бўлиб, боланинг чин овунчоғига айланиб

Фахридин СОДИК

буви жим бўлиб қолган неварасини аллақачон ухлаб қопти, деб ўйлади ва ўзи ҳам ухлашга ётди. Ҳеч қанча вақт ўтмай бувица уйкуга кетди. Бола эса алламахалга ҳулаи олмади. Негадир уйкуси ўчди. Кейин-кейин қандай ухлаб қолганини ўзи ҳам билмайдми. Бувицанинг ўша маталидан сўнг болада мушукка нисбатан (шундоғам у кичкиналигидан мушукдан кўради) кўржинчи нафрат кўчиди. Кучукака нисбатан эса мушук қалбида янги на — неқсиз-чегарасиз муҳаббат пайдо бўлди. Тўрт ашар бола-нинг шувурига шу тариха муҳаббат ҳам, нафрат ҳам яқин пайтда жойланди.

Ойлар ўтди. Бир кун акаси қаердан-дир кузи очилган қоп-қора кучука олиб келиб берди. Шунда бола ўзининг бу пайтга қадар овиниб юрган дунесидан ташқарига чиқди. Энди унинг қизиқиш доира-

НЕТАЙ, КЎНГИМ ТИЛАР ФАРИШТАЛАРНИ...

Бошимга кўтарай ерларни эмас, Ёлзигина порлоқ осмонингизни!

Оҳ, дилда тугилар гаройиб бир шецр, Офтоб тўқис қиздай жилмайиб боқар. Арши аълодан то рутубатли Ер, Илҳомлар селида тўлганиб оқар...

Севаман! Севгимни тутолмасан сир! Узаман тилкалаб бор ришталарни! Лойдан яратилган бўлсам-да ахир, Нетай, кўнгим тилар фаришталарни!

Қандай соз, даврда балқиганин он, Унтрамақ ёнма-ён сен оташ билан! Атрофдан қишлар боқар биз томон, Гоҳ ҳавас билан, гоҳи ғаш билан...

Менга илҳом керак, менга завқ керак! Келгил, кўларингни бергил кўнгимга. Келгил, ғамза қилсин юракка юрак, Йўларинг туташсин олис йўлимга!

Майли, ҳасадгўйинг ёнсин кўзлари, Одамларга парво этмагин, малак. Фақат сўз айттарлар, аммо ўзлари Биздай бўла олмай жонлари ҳалак...

Кенг борлиққа бўлиб маҳдиё Юрагинга тушганда қалқини, Дединг: "Дунё кўнгимдадир жо!..." Ер-осмонга айтгардинг олқини!

Сомон йўли, қарайман, гўё Сен кетган йўл бўлиб кўрнар.

Ташна руҳим юлдузлар аро Ёзинг топай дей урнар.

Олисларда шаффоф чехрालи Жилваланиб ўйнар шалола... Билмасмусен, унинг сеҳрли Таманноси кимга ҳавола?

Энди ишқдан сўз очма менга, Шоирлардан келтирмагин байт. Насихатинг берил Мажнунга, Бортил, ўша Фарҳодинга айт!

Кенг борлиққа бўлиб маҳдиё Юрагинга тушганда қалқини, Дединг: "Дунё кўнгимдадир жо!..." Ер-осмонга айтгардинг олқини!

Ажаб, сенинг билганинг билган, Одамман-ку мен ҳам ҳойнаҳой! Еру осмон сикқан кўнгиладан Наҳот менга топилмайди жой?..

Чит қўйлақ ҳам, кўрнингиз, Пайтадан нафлини қолди: Нозиккина баданига Чиппа ёпишиб олди.

Ўткир тинмас, шавқибё Қўллагиб ёғали, Қўзларинг анор кўксини-ю Ёзларидан оқали.

Сўз қотайин дейди-ю, Тили боғларнар бироқ,

Завку шавқдан хоҳолар Кўлда момақалдиқоқ...

Оғушига олмоққа Ҳавасманд бўлиб осмон, Кўчмоққа чакмоқ қўлин Чўзар эди қиз томон...

...Қизгина хўп севинди, Уйига етди энди. Чакмоқ ҳам чил-чил синди, Ёмғир ҳам аста тинди...

Кимга кўёв (Халқ йўлида) Боғ айланар иккита қиз, Икки гўзал, сезмас биров. Кўшча сайрар ҳавас билан: "Кимга кўёв? Кимга кўёв?"

Бир хандон отар, хандон, Бошқисининг юзи лов-лов... "Дугонажон, қизарма ҳай, Келаетир сенга кўёв!"

"Вой нимадир дейсан ўзи? Эшитмасан бошқа биров. Энди кирдим ўн олтига, Керак эмас менга кўёв!"

"Кўёв танлаб юрган, эй қуш, Тилларингда шакар борми? Тилларинг кимдир сенинг, Асил ёрми, асил ёрми?"

Севган ёринг асил бўлсин, Қўллагиб бўлсин сенга кўёв. Дугонажон, билсанг агар, Менда ҳам бор битта... биров!.."

Кўёв-кўёв, кимга кўёв, Кимга кўёв, кимга кўёв?..

Хусан КАРВОНЛИ

"Сойдан нари"дан Тошкентда иккита бола ўқийди. Бизарданам. "Сойдан нари"да тўртта мошин бор. Бизарда учта. Улардан мактабда малим йўқ, бизардан иккита. Бу йил уларда иккита тўй бўлди, бизарда битта. Ўткириям тўй қилди. — Ўткир, сенинг энангинг оти ким? — Энаннинг отима, Кампир. — Э-э, ундай от йўқ-ку. — Ҳей, отам шундай дейди-ку. "Сойдан нари"да биттаям зўр от йўқ. Ҳаммаси: Ўткир, Пўлат, Болта, Қоржов... Бизарда зўр отлар: Иброҳим, Маҳмарайим, Юсуф, Ибро...

туди. Нурали акам магнитофондан Шералининг кассетасини олиб, Юлдузни кўйган эди, Хасан акам уришди. Шерали зўр, дейди. Нимага, десам, катта бусанг билсан, дейди. Қишлоғимизга бир марта Тошкентдан артист келган. У пайти мен туғилмаганман. Сенинг тўйингга Тошкентдан артист келади, дейди акамлар, ээ... Акамлар Тошкентда ўқийди. Ҳамма артистларни кўрган, гаплашганам. Қишлоқда бошқа ҳеч ким кўрмаган. Телевизорга чикувди, лекин мен кўрмай қолганман-да, сувга кетувдим. Шу, уйимиз қудуқдан узокда. Асфалданам. Ўткир нима дейди, уйимиз асфалтга яқин бўлса-да, дейди. "Нимага десам!", "авариларни томоша қилардим!", дейди, ээ. — Ўткир, нечта кўйларинг бор? — Билмадим. — Санашни билмайсан-да, шўйтиб билмайсан. — Ээ, биланам, лекин айтсам, отам уришади-да. — Нимага? — Рабим ака сўраганда Бекзод акам айтувди, отам уришди, тўғриси айтма, кўз тегади, деб. Лой ҳам тайёр бўб қолди. Энди пиёва ичамиз. Наврўзда ош қилувди. Зокир акам қиб берган. Пўлат ака бой бўлса ҳам ҳеч ош қилмайди. Лекин улларнинг тўйи зўр бўлган, дейди. Кўп арок берган. Менам бой бўлсам, Наврўзда қишлоққа ош қилиб берманам. Лекин арок бермайман, отам ичмайди, намоз ўқийди. Арок ёмон, дейди. Шу, ҳамсоиямининг шебири йўқ-да. Уйининг томини ҳам суввайди. Хар иили. Насиб бўса, бой бўлсам, шебир оберадим.

Олти ака-ўка ташқарида ётаман. Мен ўртада. Юлдузларга қараб ётаман. Энг яқини кўрганам — етти юлдуз. "Етти юлдуз —

... — Тополмадик. Ўзинг айт (Хасан акам). — ... — Айтагай (Юсуф акам). — Тополмадиларингма?.. Еруғлик! — Ээ, ҳозир қоронги-ку (мен). — Ио, хайла, печкада чўр бор. — Сен, бундай айтма-да (Нурали акам). — Қандай? — Кўлга ушласа бўғичидан айт-да (Юсуф акам). Шўйтиб, ухлаб қолардик. Баъзан савола ту-таман: — Хасан ака, қишлоғимизда нима-а Қизилқарвон деб кўйган? — СССР пайти кўйилган-да, аввал Ингичка бўлган, — Ингичка? Нима-а Ингичка деган? — Билмадим. — Ким билади? — Менам бовалардан сўраб кўрувдим, ҳеч қай-си билмади. — Аширапниям ҳеч ким билмайми? — Ҳа. — Бударчи-чи? — Униям. — Ҳеч ким билмаса, нима-а буйтиб қўйган? Шу, Тошкентга бир боришим керагиди-да. Хасан акам янги йилда келганда, насиб бўса, Наврўзда, деди. Наврўзда келганда, насиб бўса, будойдай ўриб олайлик, кейин, деди. Ўзи каникула кеб қўйди. Энди қачон бораман, десам, насиб бўса, нўхатни териб олайлик, кейин, дейди. "Насиб бўса"си қачон бўлакан? — Хасан ака, ҳе-ей осмонда юлдузлар бор-ку, хайла, шуларнинг энг каттаси қайси? — Кўёш. — Кўёш — кўёш-ку, юлдузамас. — Хасан ака, осмоннинг о-охирда нима бор? — Ҳа. — Худо осмондай-о? — Ҳа, энди ухлаймиш, Элмурод. — Чарчадингизма? — Ҳа.

ҲИКОЯ

— Менам катта бўсам, сиздай лой қорийма-но-о? — Йўқ. Сени лой қоримайдиган қиламиз. — Хо-о.

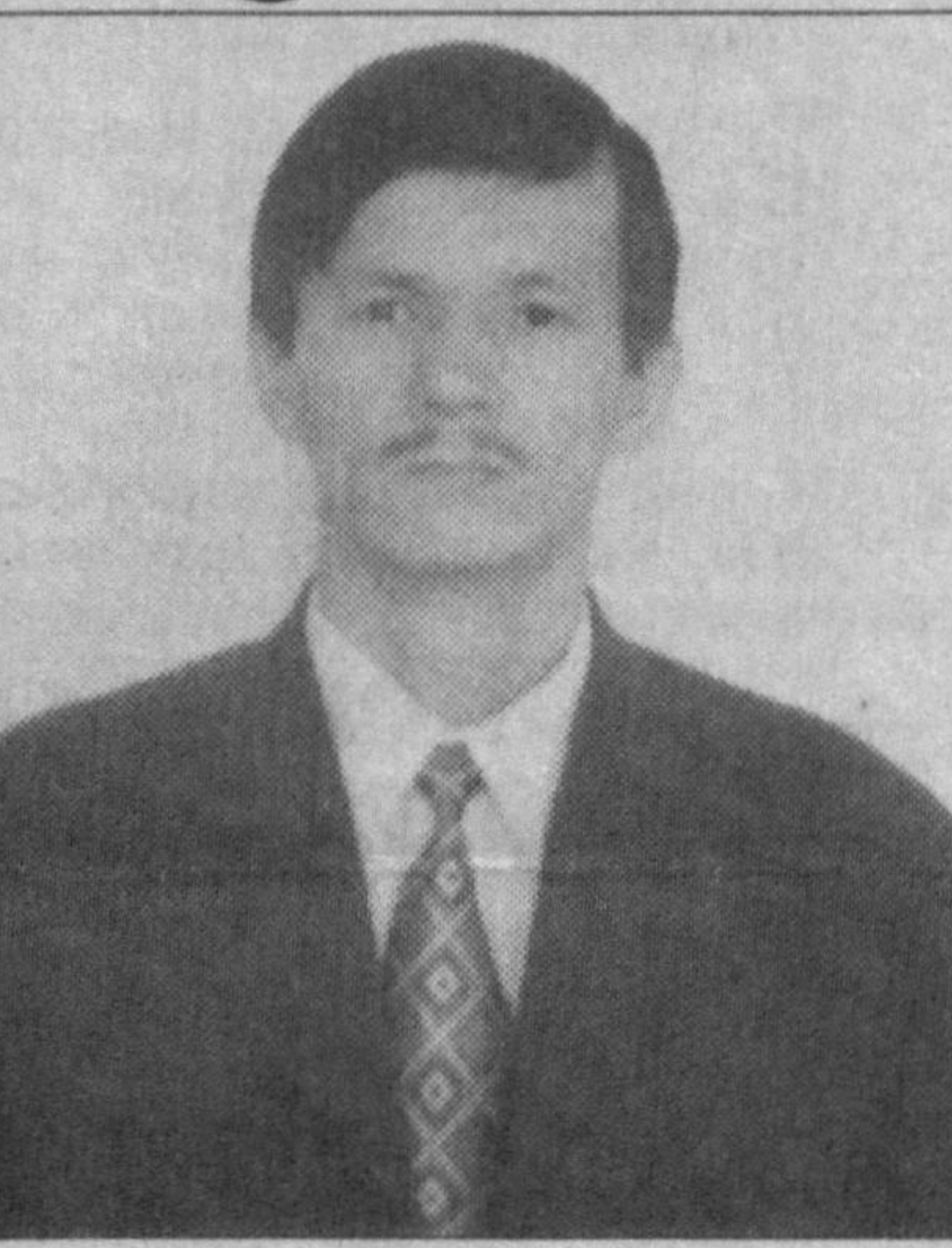
Хаёлан жинжақ оралаб борар эканман, бола-лик орзуми ушалган кун эсимга тушди. Эсласам, хар гал хижолат тортаман. Оксойдан дўхтирлар келиб, қандайдир касаллика қарши дори тар-қатиб чиқилари керак экан. Илмий бўлим му-дирини синфимизга келди-да, ҳаммага бир-бир қараб, мени танлади. Йўлбошчилик қилиб, дўхтирлар билан, улар аслида ҳамширалар эди, кечгача бутун қишлоқ-ни айланиб чиқдик. Ниҳоят чарчаган эсам-да, хурсанд эдим...

Уйимиз доимо гавжум эди. Эшигимиз ҳеч қўширилмасди. Бир-бирини анча вақт кўрмаган қариндошларимиз бизниқанда кўришарди. Кейин биз улғайдик. Одамлар ҳам бизниқамга кам келадиган бўлиб қолишди. Бу менга ҳечам ёқмасди. Торигиб кетардим. Кейин тегирмон қурдик. — Ўткир, сенинг отинг нима-а Ўткир? — Билмасам. Сеники-чи? Элмурод — нима де-гани? — Шундай — Элмурод. Отам Муродулла дейди. — Ҳей? — Шундай дейди-да. Жур-ай-й, Эшмон тўбага довуз бориб келайлик.

— Ҳей? — Узимиз, шундай. — Пиёдама? — Ҳа. — Кеттик.

1.Ютқазиб.

ҚИШЛОҚ

етан юлдуз, еттигача санаса, савоб эмиш". Бир нафасда етти марта айтиш керак экан... Қишда зўр бўларди. Етишдан олдин печкани бир гуриллатамиз. Совиғунча ухлаймиш. Гоҳида уйку келмай қолади. Шунда... — Келинлар-ай, бир уйин ўйнаймиз. Уйнинг ичида бор нарсалардан, бош ҳарфиминан охири ҳарфи, нечи ҳарфлигини айтиб, топиш. Ким топса, шу айтиб, давом эттиради. Бўптими? — Бўпти (бизар). — Бўлмаса, бошладим. Бош ҳарфи "п", охи-ри "а", беш ҳарф. — Печка (Нурали акам). — Ҳа, уқоор (Хасан акам). — Ҳмм, бош ҳарфи "к", охири "а" беш... — Калла (мен). — Ҳи, йўқ (Нурали акам). — Кўрпа (Шерали акам). — Тўғри. Айт. — Хо. Бош ҳарфи "ё", охири "к", ҳозир, бир, икки... етти ҳарф. — ... — ...

РАНГАР ЖИМ РҶИМДА ОҚДИ

Осмон кўзларимда кенгайди яна, Чексизлик юракка хос ифодадир. Соҳларим оқини бормоқда санаб Умр деб аталмиш юлдуздаги сир...

Кенгликлар нақадар мусаффо ва тинч! Зумрад хаёларга чулганган олам. Бундай озодликни кўрганмансач, Юрак, қандай енгил учмоқда илҳом!

Эркалар тошларинг оғир бошларин Улкан мовий кўлинг сокин мавжларин. Тонг бўлиб юксалган бардошларининг Рухида оромнинг тиниқ авжларин.

Қирлар елкасига қўл ташлаб хуррам Булутлар — шоувлар тўқилган ҳовур, Юлдузли изинга эргаштир бу дам Мени кенгликларга қорлаган ёмғир!..

ҚУШИҚ Дунё — Варағига бир сатр ҳам ёзилмаган китобдир. Варақлари тонгдир унинг, Кўёш нури сатрдир. Бу дунёда Бир четларда ўқ отмайди номардлар. Қинокларда ва туҳматдан Бегуноқ ўлмас мардлар. Билмай ҳадик, билмай камлик Рангларга тўлар олам.

Кўшиқлари булар унинг, Қушиқларким, Уфқ рангли, Тоғ кўкракли, Бордир буюқ ўқтамлик. Бу дунёда душман бўлмас, Яшар бир-бирин суйиб. Ҳамма бирдай нафас олар Эркин, тоза ва тўйиб. Дунё — Варақларинг тонгдай китобдир. Бир китобки, Саҳифалар чек билмас асло, Қўшиқлари эса бебаҳо!

Майсаларнинг тушига кирдим, Ранглар ҳили руҳимда оқди. Узини нурлар бағрига урдим, Яшилланиб, тозабод боқди — Табиагининг энг эрка нури.

Юлдузларнинг унсиз навоси Тўзин ойлани туларга тўлди. Узин-узун қунар ҳаваси Кўчовимда ёз бўлиб қолди — Шамолнинг қайноқ шивирин.

Тинч самога, уфқларга кенг Қайотини ёзган беҳудуд Ўйларининг умри билан тенг Тиллоланди қадди тик умид — Саратоннинг ўтли кўз қирин.

Кўкда ноғох чакмоқ, гулдирак, Уч кеча-ю кундуз бейуку Булутларга бурқанди фалак, Илкис-илкис қуйилди туйғу — Саратоннинг иссиқ ёмғирин.

Ҳаётининг тўқиллариди Овозлар тиниқ ғамлар ҳам, Дардларининг ажнлариди Изи қолган ёрғ дамлар ҳам — Саратонги ёмғирининг сирин.

Номсиз юлдузлар сонсиз, Балким сен-да бирисан, Умр бўлмагай тинсиз, Юрак, кимнинг сирисан...

Номсиз юлдузлар сонсиз, Тўзилмиш — йўлнинг боши. Улмдан сўнгги сўнгсиз Ҳаёт — ненинг бардоши...

Номсиз юлдузлар сонсиз, Ёмғир — тинмай йиллар қиз. Тончларига унсиз Дардларини тизган — қуз.

Номсиз юлдузлар сонсиз, Қишнинг оғир нафаси. Булутлар илкис-илкис, Силкинар — баҳор саси.

Номсиз юлдузлар сонсиз, Ҳавасларинг шамолнинг Кўзларга кўринмас ҳис, Севгисиз бўл хаёлин...

Қуз фаслини кутса-да қўнгул, Ҳаёт мангу туюлар нечун? Умр — қалба қизилган кенг йўл, Қўражагини сўнг бор тонгни, тун?!

Қарга, қарга, аёзли қулгун, Қанотини қишин элтасан. Изининг шодлигинг, қайгун, Сирларининг кимга айтасан?!

Қор ёғди беозор, бедор, Деразига беун суринар. Кўзларинга қарин бетақор Қадратининг рақиси кўринар.

Қарга, қарга, нени кутарсан, Қўлар эрив, қўёш қулмоқда. Яна сиринг айтмай кетасан, Армони йўқ баҳор келмоқда...

— Тўрткўзни сен қувдингми, аблақ, мана, мана... — ...ми-и-ёёв, пх-х-х, ми-и-ёёв. Мушук болага қараб-қараб, ўша аянч-ли тарзда, фақат бироз секинроқ судра-лишда давом этарди. Ховлига ётқизилган цементга чиқиб олди. Ҳа, олди оёқлари билангина зўрға судралди-ю, болага қараб пихиллади. — Мана сенга! — Бола бор кучи билан мушукнинг қоқ бошига ташларди. Мушук қалласини тошга тираганча қот-ди. — Дахшат ичида қалтираётган бола қо-сов билан уни туртиб қўрди. Мушук бир-икки қимирлади. — Мана, мана, мана! — Яна туртиб қўрди — ўлганга ишонди. Кейин қосов билан турта-турта ховли четидиғи аноринг тағига олиб бориб таш-лади. Қайди-ю негадир қўрмай қўйди. — Тўрткўз, Тўрткўз, — деб кучукчаси-ни чақирди.

Тўрткўз думини лиқиллатиб чиқиб келди. Тузаллаётганга ўхшайди, деб қўйди бола ўзинча. Энди ундаги қалтироқ — қўркув бутунлай ўйқолди. У тушунисиз мамнуният билан ухлаб қолди. Кучуқча эса яна беш кун мултираб юрди — тузалмади...

Буви жим бўлиб қолган неварасини аллақачон ухлаб қопти, деб ўйлади ва ўзи ҳам ухлашга ётди. Ҳеч қанча вақт ўтмай бувица уйкуга кетди. Бола эса алламахалга ҳулаи олмади. Негадир уйкуси ўчди. Кейин-кейин қандай ухлаб қолганини ўзи ҳам билмайдми. Бувицанинг ўша маталидан сўнг болада мушукка нисбатан (шундоғам у кичкиналигидан мушукдан кўради) кўржинчи нафрат кўчиди. Кучукака нисбатан эса мушук қалбида янги на — неқсиз-чегарасиз муҳаббат пайдо бўлди. Тўрт ашар бола-нинг шувурига шу тариха муҳаббат ҳам, нафрат ҳам яқин пайтда жойланди.

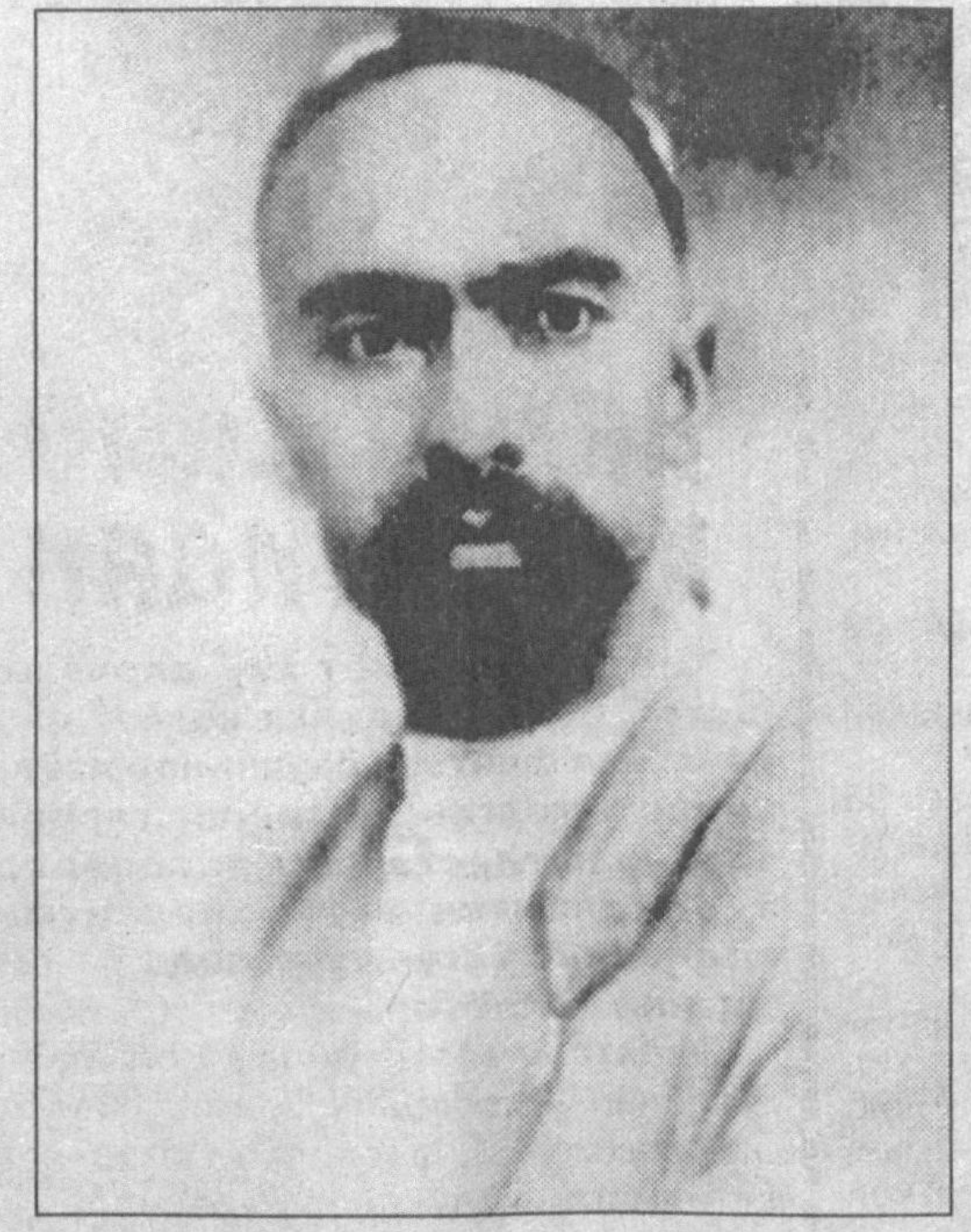
ТАСАВВУР

улғурди. Негадир ана шунда унга қандай-дир касал тегди. Борган сари улғайиб — дўмбоқлашиб бораётган кучука икки-уч кунда анчагина озиб қолди. Шунинг бар-оборида боланинг кўнгли ҳам анча чўқди. Отаси билан акаси кучукчани ўзларича даволаган бўлишди. Нималар-нидир ичиршиди. — Яқин бўлади, — деди отаси, — ичи-ни бир тозалайди-да... — Эртасигам кучукчинг аҳоли яқшиллан-мади. Уша-ўша — овқатниям тузукроқ емайди. — Болалар касал бўлса, уларни дўхтир-га олиб боришади-ку, ота, — деди бола. — Тўрткўзининг обораиллик, даволаса бўла-ди-ку униям. — Дўхтир кучукларни даволамайди, ўғлим, сен хафа бўлма, яқин бўп кетади. Бола айнан шундан: дунёда кучуклар-ни даволайдиган жой йўқлигидан азият

чекарди. Тўрткўзини кўзларидиғи мунг-ли касал тегди. Борган сари улғайиб — дўмбоқлашиб бораётган кучука икки-уч кунда анчагина озиб қолди. Шунинг бар-оборида боланинг кўнгли ҳам анча чўқди. Отаси билан акаси кучукчани ўзларича даволаган бўлишди. Нималар-нидир ичиршиди. — Яқин бўлади, — деди отаси, — ичи-ни бир тозалайди-да... — Эртасигам кучукчинг аҳоли яқшиллан-мади. Уша-ўша — овқатниям тузукроқ емайди. — Болалар касал бўлса, уларни дўхтир-га олиб боришади-ку, ота, — деди бола. — Тўрткўзининг обораиллик, даволаса бўла-ди-ку униям. — Дўхтир кучукларни даволамайди, ўғлим, сен хафа бўлма, яқин бўп кетади. Бола айнан шундан: дунёда кучуклар-ни даволайдиган жой йўқлигидан азият

Кучуқдан яна дарак бўлмади. Боланинг вуж-удига алланечук сесканиш ва қўркув ўрналади. Соқидан тирноғигача жимир-лаб ёйилди. Учоқ томон қоронги эди. Пи-чирлаб Тўрткўз уни чақирди. Ичкари-дан керосин, яна бир қанча бало-баттар-лар солиб қўйиладиган томчандан кучу-қларнинг заиф гингилгани эшитилди. Бола қувониб кетди. Совқотибди, деб қўйди ўзинча, бўлмаса ўчоқда ётиши керак эди. Деворни пайпаслаб ўчоқ бошини ёрта-диган чирокни ёқди. Ва беихтиёр энга-шиб ўчоққа қаради. Сосқаниб кетди, қўркувдан оёқ-қўлига қалтироқ югурди. — Учоқда — Тўрткўзининг ҳар қунги жойи-да қоп-қора мушук ётарди. Мушук ўзини ичкарироққа тортиб хурпайди. — Пишт, — деди бола, — кучукчани шу қувиб чақарган. Унга жавобан мушук заифгина миёв-

МУСИҚАЛАР ТЕАТРИМИЗ ДАВРАСИ

Янги ўзбек театри, хусусан, musiқали драма санъатини шакллантиришда Хуршид ижоди, хусусан, унинг «Лайли ва Мажнун», «Фарҳод ва Ширин» musiқали саҳна асарларига илҳом қўйган Хуршид 20-йилларнинг бошларида ювганини эътиборга олади. Асар биринчи марта 1922 йилда Тошкентда қўйилди...

асарларнинг аҳамияти каттадир. Musiқали драманинг жанр сифатидаги ҳаёти, унда musiқанинг етакчи ўрни, арий, хор, шунингдек, яқна ва умумий рақсларнинг таркибий қисми эканлиги шу икки асарнинг саҳна тарихидан бошланади. Бугина эмас, миллий musiқа мероси, шу жумладан, мақом куй-қўшиқлари, халқ рақсларининг театр санъатидан ўрин олиши сабабли ҳам шу ерда.

ШОИР ВА ДРАМАТУРГ ХУРШИД ТАВАЛЛУДИГА 110 ЙИЛ ТЎЛДИ

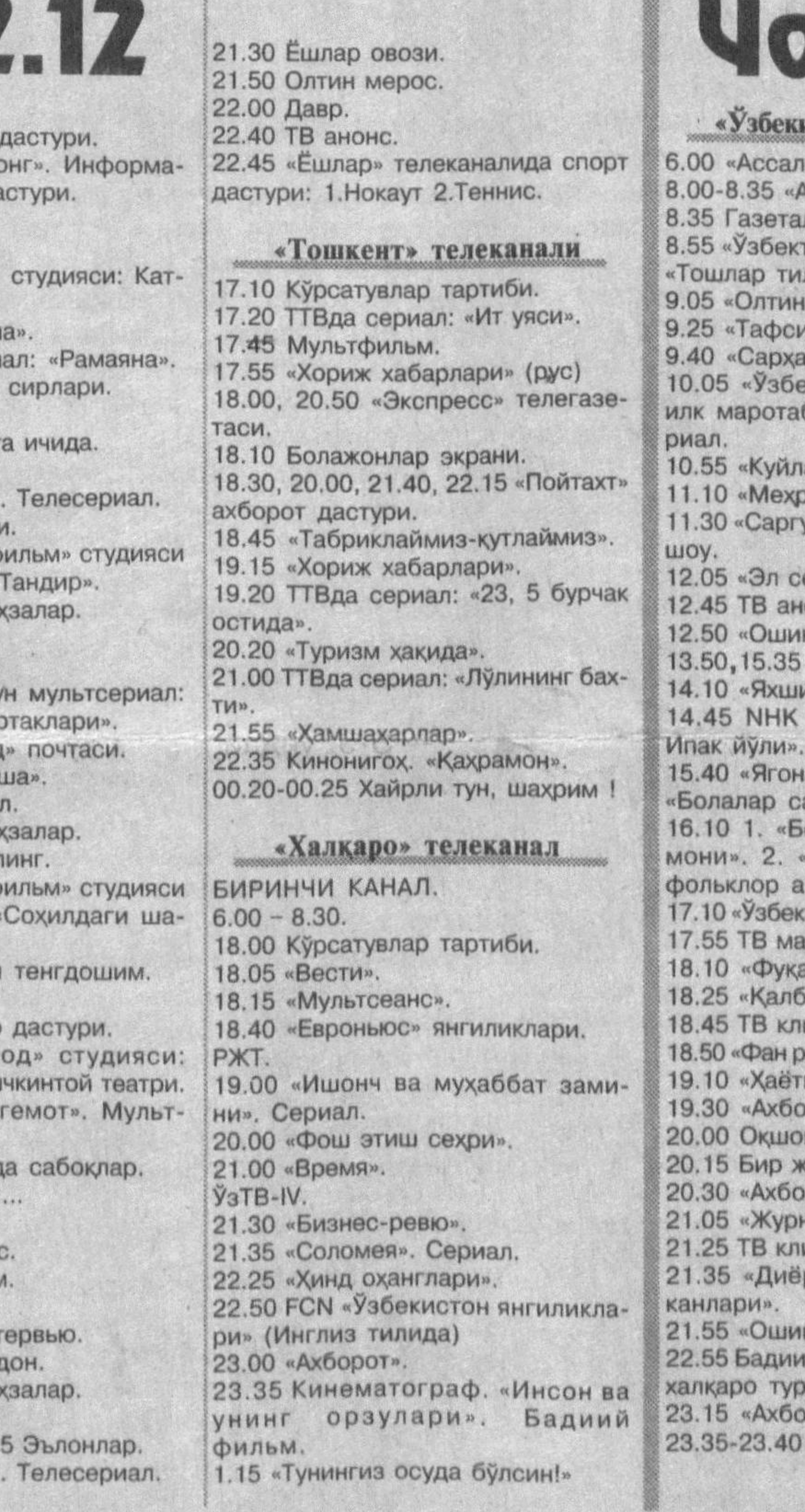
Хуршид Тўчи ҳофиз, Шораҳим ака сингари юксак созанда ва атоқли хонанда — қўшиқчилар даврасига жуда яқин ва ултар билан ҳамсухбат, уфат бўлганлиги сабабли олти мақом ва халқ қўшиқларини мукамал билар эди...

Хуршид ўзбек классик адабиёти, форс, араб тилларини яхши билганлигидан гап тузишга уста бўлиб, талабимизга кўра ашула учунми ёки бирон асардаги қўшиқ учунми шеър ёзиб беришни сўрасак, дарров ёзиб келирарди. У саҳна асарларини қайта-қайта кўчириш, артистлар ролини ёзиб беришдан асло бош тортмас ва чарчамас эди...

У ҳеч қимми, жумладан, театр жамоаси, режиссёр ва ижроқилар этиборини узишга тортмади. Хуршид, бастакорлар ҳамда театр жамоалари бошига бу икки асар тўғрисида не қўлар тўшади. Таъкидлар, дашномлар, камситилар... Бирок, театр ва ижроқиларнинг ҳаёли бу асарлардан нари кетмади. Ташкилотлар доимо уларни интиқлик билан қўтишди. Театрлар пайванд қилини билан асарларини қайта-қайта саҳнага олиб чиқишди. Спектакллар неча бор қўйилганидан қатъий назар, театрдан томошабиннинг қадами узилмади. Ўша таъкид дамларида ҳам «Лайли ва Мажнун» гоҳ у театрда, гоҳ бу театрда пайдар-пай қўйиларди. Чунки, бу спектакл Андижон театри саҳнасида деярли тўшмади. Қайс ролнинг афсонавий ижросини Айюб Иброҳимов саҳна ижодининг мазмун ва моҳиятини шу рол тўғрисида намойиш эта олди. Қамара Бурашеванинг Лайлиси бу актёр ижросига монанд эди.

Мен муҳтарам адиб Хуршид билан 1919 йилда у ўқитувчи бўлиб ишлаб юрган пайтларда танишганман. Буюк устоз Алишёр Навоий асарларига илҳом қўйган Хуршид 20-йилларнинг бошларида ювганини эътиборга олади. Асар биринчи марта 1922 йилда Тошкентда қўйилди...

Хуршиднинг номи ва унинг сўйиши санъат аҳлининг иштироки билан томошабинларнинг қалбига ҳамма ҳамма яхши фазилатлари билан замондошлари қалбига яшаб келмоқда.

«Лайли ва Мажнун» спектаклидан қўриқчи. Лайли — Халима Носирова, Омир — З. Самандаров.

Хуршиднинг номи ва унинг сўйиши санъат аҳлининг иштироки билан томошабинларнинг қалбига ҳамма ҳамма яхши фазилатлари билан замондошлари қалбига яшаб келмоқда.

Хуршиднинг номи ва унинг сўйиши санъат аҳлининг иштироки билан томошабинларнинг қалбига ҳамма ҳамма яхши фазилатлари билан замондошлари қалбига яшаб келмоқда.

Хуршиднинг номи ва унинг сўйиши санъат аҳлининг иштироки билан томошабинларнинг қалбига ҳамма ҳамма яхши фазилатлари билан замондошлари қалбига яшаб келмоқда.

Хуршиднинг номи ва унинг сўйиши санъат аҳлининг иштироки билан томошабинларнинг қалбига ҳамма ҳамма яхши фазилатлари билан замондошлари қалбига яшаб келмоқда.

Хуршиднинг номи ва унинг сўйиши санъат аҳлининг иштироки билан томошабинларнинг қалбига ҳамма ҳамма яхши фазилатлари билан замондошлари қалбига яшаб келмоқда.

Хуршиднинг номи ва унинг сўйиши санъат аҳлининг иштироки билан томошабинларнинг қалбига ҳамма ҳамма яхши фазилатлари билан замондошлари қалбига яшаб келмоқда.

Хуршиднинг номи ва унинг сўйиши санъат аҳлининг иштироки билан томошабинларнинг қалбига ҳамма ҳамма яхши фазилатлари билан замондошлари қалбига яшаб келмоқда.

Хуршиднинг номи ва унинг сўйиши санъат аҳлининг иштироки билан томошабинларнинг қалбига ҳамма ҳамма яхши фазилатлари билан замондошлари қалбига яшаб келмоқда.

Хуршиднинг номи ва унинг сўйиши санъат аҳлининг иштироки билан томошабинларнинг қалбига ҳамма ҳамма яхши фазилатлари билан замондошлари қалбига яшаб келмоқда.

Хуршиднинг номи ва унинг сўйиши санъат аҳлининг иштироки билан томошабинларнинг қалбига ҳамма ҳамма яхши фазилатлари билан замондошлари қалбига яшаб келмоқда.

Хуршиднинг номи ва унинг сўйиши санъат аҳлининг иштироки билан томошабинларнинг қалбига ҳамма ҳамма яхши фазилатлари билан замондошлари қалбига яшаб келмоқда.

Хуршиднинг номи ва унинг сўйиши санъат аҳлининг иштироки билан томошабинларнинг қалбига ҳамма ҳамма яхши фазилатлари билан замондошлари қалбига яшаб келмоқда.

— Алё, ўзингмисан, болам? Ваалайкум ассалом, мулло бўлгин! "Зиёратлар қабул", дейсанми? Мурод ҳосил! Раҳмат. Сафар қандок бўларди, зўр бўлди! "Қани бир эшитайлик", дейсанми? Майли, сазанг ўлмасан. Аммо-лекин сен ярамасинг бир одатинг ёмон. Мендан зўр-зўр ҳужоқларни эшитиб олсан-да, қўшиб-чашиб ўзингни қилиб ёзсан. Бу сафар шунақа қилмасанг, ҳаммасини бир бошдан гапириб бераман.

Аслида-ку, Америка тўғрисида аввал ҳам анча-мунча нарсаси ўқиганман. Ешлигимда Аччиқ Махсум деган ёзувчининг (сенлар уни Максим Горький дейсан) "Сарик иблис шаҳри", бақириб шигир ўқийдиган Маяковскийнинг "Нима бизга Америка" деган асарларини арақлаганман. Хатто ўзимиздан чиққан Қобилжон Узоков деган мухбир ҳам "Американи ҳақ кўрдик" деган маздекина мақола ёзган эди. Шулар Американи кўрганда, нега мен бормаслигим керак? Шундоқ қилиб, бикичи "Пан-Американ" деб ёзиб қўйилган, гардани ҳўзиникига ўшаб шийиб кетган "Боинг" самолётига ўтирдик. Ишонсанг-ишонмасанг, ичи бамосило метронинг ўзи! Шифти шунақани баландки, Сабоносис деган найов баскетболчи бемало баскетбол ўйнаса бўлаверди! Шунақанги узунки, у бош билан бу боши кўрмишди!

"Боинг" осмонга кўтарилгани билан ёнмага қолари илпикчи, сончари тилла қонилдек, обқари узун-узун, тизасидан икки қарич баландда тўхтаб қолган этак остидан оппоқина сонлари кўриниб турган хонимча келди. Оғизчаси ангишондек. Лаблари худди гилос тишлаб турганга ўхшайди. Оданинг аллақадарини қизитиб юборадиган майингина, сирлигина табассум ҳада эди.

— Гуд монинг, мистер! — дейди.

тешиб чиқмайди. Эрталабдан бери қоринлар пивёнинг пўстига айланиб кетди-ку!

Адашим гапимни таржима қилди. Хонимча табас-сум билан эшитди. Хаёлимга галати йў келди. Менимча, бу онасининг қориндан туғилгандайим "инга-инга" деб йилган эмас, илжайган бўлиши керак.

— Но проблем! — деди бош ирғаб. Кейин яна анча гаплар айтди.

— Проблема йўк, — деди Саидбой таржима қилиб.

— Жаноб хоҳласанлар Нью-Йоркдаги "Бухоро" ресторанига кириб, "халта палов" ейишлари мумкин. Биз чикен, бифштекс, янги сўйилган чўчка гўштидан пиширилган хот-дог билан сийлашга тайёرمىз. Афсуски, жаноб айтган пивёнинг пўсти бизда йўк.

Инософ билан айтганда, бифштекси мазалигина экан. Узинг биласан, овкатдан кейин сигарет мойдек кетади! Айниса, ўзимизнинг "Хон"! Хузур қилиб икки-уч торганимни биламан, тепамда яна хонимча пайдо бўлди. Оппоқина сонлари шундоқ елкамга тегиб турибди. Бижир-бижир қилиб алданмиларини гапирди. Нукул "фифти доллар, фифти доллар", дейди. Тилломчига қараб, нима гап, деса, "элик доллар экан" дейди. Бунинг одамшавандалигига қаранг! Изаатини хойига қўйиб, менга элик доллар бермоқчи! Ўзбекистондек ифътабар юртдан борайтган азиз меҳмончилигини билмайдан-да!

— Мени сен сийласанг, сени авлибалар сийласин, елкагинанг айлансин! — дедим миннатдорчилик билдириб. — Менга сенинг пулинг жудаём керакмас. Америка сафарининг бош-келиши паттасини ҳукуматинг ўзи обертан. Хатто "Шератон" гостинисининг ҳақини олдидан тўлаб қўйилган. Худога шуқр, хурматин бор! Энди-и-и-и, жудаём кўнглинг бўлмаётган бўлса, "элик доллар", «олтмиш доллар» деб майдалашиб ўтирмагин-да...

мизда таузент доллар бериш эсиндан чиқмасин!

Учувчи шу самолётга миншишимдан беҳабар қолганини, бўлмаса "дўппидеки" ош дамаб қўйган бўлишини айтди. Нега бунақа олис сафарга отланганимни сўради. "Келинлар кўзғолони" Америкада саҳналаштирилгани, ака бухор яҳудий кадрдонлари асар премьерасини кўрмасан, хафа бўлишини айтиб, ўн бир марта телеграмма юборганини, шу баҳона ўз қизимдек бўлиб қолган Мухаббат Шамаева-ни, кўёмдек бўлиб қолган Илб Малаевани кўриши учун сафарга чиқганимни айтдим. Фармонбиби ролини ўйнаган актрисага бир жўра жўду атлас олиб кетаётганимни ҳам эслатиб қўйдим. Учувчи менга қилинган боғчи ноух муомалани "дазмоллагиси" келдимни, тақлиф қилиб қолди.

— Самолётнинг юқори қаватида бассейн бор. Юринг, мазза қилиб чўмилиб оласиз. Хали манзилга етишимизга саккиз соат бор, Атлантика устидан ўтаётганда ўзимиз ҳам зерикиб кетамиз, — деди.

Хушамайроқ турганим учун баҳона қилдим.

— Кўяқол, укам, ўнг оёғини зирқиллаб оғриб турибди. Ўшим саксондан ошар-ошмас оёқ жарамоғридангиз бўп қолди. Хайронман, кексайганда нима қиларканман.

— Юраверинг, бассейннинг суви иссиқ, — деб қўлтигимдан олди, таржимон Саидбой ҳам эргашди. Лифт гувиллаб талага олиб чиқди. Кичикроқ теннис майдонидек келадиган ҳовузда кўм-кўк сув мажланга турибди. Бассейн ҳўрасида иккита сув париси сузиб юрди. Кошиланган қирғоқда тагин қўймақсиз ўтирибди. Иккитасининг сочи малла, иккитасиники қоп-қора. Ростини айтсам, умрим бино бўлиб бунақанги парикейларни биринчи кўришим! Меда Чингиз Аҳмаров бўлса, бир зумда "Америка мадоннаси" деган портрет чибиб ташлаган бўларди. Микеланжело тирлиб келса, оқ мрамардан шуларнинг хайкалин ясади. Шунақанги мукамал, шунақанча...

Дунё — кенг...

НАЖОТ САМО КУВВАТИДАН

Хаёт, тараққиёт шу даражада шитоб билан олдинга кетаёткири, кечанига фантаст ёзувчилар хаёлотидан туғилган, уларнинг гаройиб саргузаштларга бой асарларида тасвирланган ақл бовар эмас ҳодисалар бугун турмушда ўз таъдигини топаёткири.

Электр қуввати билан боғлиқ муаммолар атрафидида илмий лойиҳалар, таҳмин ва фаралар ҳам шундай қўтилмаган ҳодисалар сарасидан.

Олимплар Ер шарига таҳдид солаётган бир хавфдан огоҳ этиб, анчадан бери бонг уришади. XXI аср охирига бориб сайёрамиз, атраф муҳитга чиқарилаётган иссикликдан, ҳалоқат ёқасига келиши мумкин экан. Хисоб-китобларнинг кўрсатишича, дунёдаги энергия ишлаб чиқарувчи қурилмаларнинг жорий йилдаги қуввати 16 миллиард киловатта етибди. Агар бу қўрсаткич 100 миллиард киловаттга етса, Ер юзиде кўз кўриб қўлоқ эшитмаган ҳалоқатлар бошланиб кетади. Энди қувватнинг ҳар йили 1,5-2 фоиздан қўсига бораётганини эътиборинг олсан, ҳалоқатли маррага шу асрнинг охирига етиб келарканми. Боз устига, энергия ишлаб чиқарувчи қурилмаларга эҳтиёж жуда катта. Чўнки аксарият мамлакатларда киши бошига атиги 1,3 киловатт одатдаги энергия тўғри келади. АҚШда эса бу қўрсаткич 14 киловаттни ташқил этади. Бу ўринда гап ёқиланди тарашидан тортиб, кўмир, газ ва урангача бўлган мамлакатлардан олинандиган энергия ҳақида бораёткири. Юздан ортқ мамлакатда иктисодини кўтариши, аҳоли турмуш даражасини яхшилаш учун энергия ресурсларига эҳтиёж жуда катта. Демак, энергия ишлаб чиқарувчи ангидан-янги қурилмалари кўриш жараёнини тўхтайтиб бўлмайдик. Жуда эҳтиёткорлик билан айтаётган таҳминларга кўра ҳам, йигирма йилдан кейин сайёрамиздаги табиий жараён хийла оғирлашиб кутаётири. 2020 йилга келиб, ер атмосферидаги ҳарорати яна бир градусга кизийди. Бунга ўтган асрдаги 0,6 градусга кизиганини қўшсан, жаҳон океани сатҳи 20 сантиметрга кўтарилиши аниқ. Ҳозирнинг ўзимдаёқ қирғоқ жойларни бандагроҳларни мустаҳкамлаш учун АҚШ 14 миллиард доллар сарфлайди. Атмосферани иситиши оқибатида абадий музликларда эрувчанлик бошланиб, жуда кўп жойлар сув остида қолиб кетади. Бундай ҳалоқатнинг олдини олиш эндиликда деярли илжосиз дейилмоқда. Олимплар бундай ҳалоқатли тенденцияларнинг 2020 йилдан кейин авж олишига қарши чора-тадбирларни ўйлаб топишга давъат этмоқда.

Бир неча йил бурун жўстонлик олимплар Ойга 20 дан 40 гагача энергия ишлаб чиқарувчи қурилма ўрнатиб, Ерга электр энергия оқимини узатиб туришни йўлга қўйиш тақлифини олдинга суртишган эди. Ойга ўрнатиладиган бундай қурилмалар ниҳоятда қимматга тўшиб кетиши боис, мазкур тақлифлар хозирча бир четга суриб қўйилди. Айни пайтда космик электростанциялар лойиҳалари устида иш олиб борилаёткири. Бу борада ўтган асрнинг 70-йиллари-даноқ АҚШ ва бошқа Фарб давлатлар-данақ тадқиқот ишлари бошланган эди. Чет эллик олимпларнинг ўша пайтда беришган ҳулосаларига кўра, Кўёш орбитал электростанциялари 2000 йилга келиб яратилиши керак эди. Улар бир неча ўн йилга адашишимиз кўри-нади.

Айни пайтда самовий электр станциялари яратиш борасида кизгин иш олиб борилаёткири. Бундай энергия узатувчи мослама Ердан 1000 километр узоқда — коинотда бўлади, эни ва буйи 500 метрли юпка панелли мосламалар Кўёш нуридан оладиган электр магнит тўлқинларини Ердан 10 километр баландликдаги 300 метрли ҳаво шарига ўрнатиладиган антеннага узатади. Мана шу шардаги қурилмада энергия юксак қувватли токка айлан-тирилиб, махсус кабел ёрдамида Ерга станцияга узатилади. Агар коинотдаги қурилмада электр қуввати 6 миңг киловатт бўлса, Ерга 2-3 миңг киловатт ток етиб келади. Булар хозирча илмий ҳулосалар. Ушбу йўналишдаги дастлабки тажрибаларга уч-тўрт йил ўтиб киришиш режалаштирилган.

Олимпларнинг ўтиришича, электр қувватига бўлган эҳтиёжни қондириш билан бирга сайёрамизда ҳалоқатли хавф-хатардан асраш учун коинот қувватидан фойдаланишдан ўзга йўл йўк.

AMERICAN SARFAZIN

Ушбу ҳошимов,
Ўзбекистон ҳақ ёзувчиси

Устоз Саид АХМАДнинг
Америкадан қайтган кўни
телеинтервьюда айтган баъзи жазимаси

Бир вақтлар Сталин лагерларида саргардон бўлиб юрганимда бир инглиз шпичони ҳам бизнинг барақда ётарди. Шу билан гаплашиб, тилини бийойдек ўрганиб олгандим. Ўша эсимга тушиб, жавоб қилдим:

— Халло! Окаганинг айлансин, халло!

Хонимча тилини бунчалик билишини кутмаган эканини, қувониб кетди. Бирпасда анча нарсаларни гапириб ташлади. "Джус" дейди-ей, "биыр" дейди-ей! Айниса, "чекин", "чекин", "чекин" деган сўзни ўй мартчага кайтарди-ёй! Сал аччиғим чиқди.

— Хай, менга қара, — дедим тўшунтириб, — нега нукул "чикка-пукка" дейсан? Нима, сен билан ошиқ ўйнайилганими?

Хонимча зиппиллаб кетаётган эди, нимда ўтирган, бўйинбоғ таққан, башанг кийинган америкалик йигитча гапириб қолди:

— Ошиқ ўйнаймиз, деггани йўк, товук келтирайми, дейпти.

Хайратдан ёкамни ушлаб қопман. Ўзбекчани сувдек биладиган бу ақнабий қаёқдан пайдо бўлди? — Менга сени Худонинг ўзи етказди, болам, — дедим севиниб. — Ўзбек тилини қаёқдан ўргангансан? — Мен ўзбекча, Таиш Аҳмад домла! — дейди. Баттар хайрон бўлдим. "Бўлмаса нега бунақа сўз-сариксан, нима бало, онанг зарчавага бошқорончи балсанми?" дегим келди-ю, хафа қилиб қўйишдан қўрқдим.

— Мабодо Носир Фозиловага қариндошлигининг йўқми, оптиндек яптираб турибсан, — десам қулади.

— Мен Хайитбой сарикнинг невараси бўлман, — дейди.

— Ие, тахтауллик Хайитбой сарикнинг невараси-ми? — дедим. — Буваңг раҳматли қўл яхши одам эди. Сал таханглигини айтмаса, жа ориятли эди. Бир гал беданаси Исроил калнинг беданасидан енгилиб қонганда, жониворнинг калласини шарта узатиб ташлаганини кўрганман. Отинг нима, болам, Америкага нега кетгансан?

— Отим Хайитбой Саидбой. Калифорния университетига магистратурага ўқийман, — дейди.

— Бундан чиқди, адаш эканми? — дедим елкасига қочиб.

— Сизнинг ҳамма китобларингизни ўқиганман, домла, — деди адашим.

Шу пайт яна ўша хонимча оппоқина сонларини дириллатиб келиб қолди. Тагин ширин табассум билан "чикен" дейди.

— Барака топгур, — дедим энсам қотиб. — "Чикен-пикен"нинг бошимга ураманими? Дунёда товудан ахмоқ парранда бўлмайдик, одам нукул товук эса, ақли суюлиб, товукчи бўлиб қолади! Менга қўра қўчқорнинг думбаси сонлинган, чўнгарининг гуручидан дамланган бир лўқмагина палов берсанг, кифоя. Устига Қўчқорнинг от қолдиси йиқилгандан бехизидан ярим паллагинасини бостириб келсанг ҳам

— "Минг"ни нима дейди булар?

— "Таузент", — деди Саидбой хозиржавоблик билан.

— Бир йўла таузент доллар бериб қўяқол, — дедим хонимчага. — Неवारалар падарка-мадарка деб-рарман.

Хоним гапимнинг таржимасини эшитдию, негадир кўзи гилай бўлиб кетди. Биттаси менга қарайди, иккинчиси адашимга! Халиям қулиб турибдию, йилгаётганга ўхшайди.

— Элик долларинг ўзи эмас, сиз беришингиз керак экан! — деди Саидбой.

Хайрон бўлдим.

— Нега бераманман?

— "Пан-Американ" кампаниясининг самолётида чекиш мумкин эмас, элик доллар жарама тўласинлар, дейпти.

Росмана жаҳлим чиқди.

— Биринчидан, мен умрим бино бўлиб жарама тўлаган эмасман. Менинг машинамин кўрса, ГАИ тескари қараб туради. Биладики, нурушение қилсам, бир тийин ҳам бермайман. Иккинчидан, мен ўзимизнинг "Хон"ни қечдим. Американики эмас. Учинчидан, шу одатинг бур экан, нега олдидан айтиб қўймасанг? Шунинг учун мен сенга эмас, сени менга жарама тўла! "Беш оз"ни нима дейди?

— "Файф хандрит", — деди таржимоним.

— Файф хандрит доллар, — дедим бешта бармоғимни кўрсатиб. — Бўлмаса, каттанги чакир!

Зум ўтмай форма кийган учувчи пайдо бўлди. Шунақанги пурим, шунақанги "аккуратний"ки, Умаралги Норматовага ўшаб кетди. Хозир одоб билан жигарни эзаяди, деб турсам, чест берди. "Мистер" деб гап бошладию, бирдан чеҳраси ёришди.

— Саид Аҳмад ака, ўзингизмисиз? — деб қучоқлаб олди.

Разам солиб қарасам, таниш қўринадик.

— Менга қара, чўвалачилик Мурваққос қатқичнинг ўғлимизми? — десам, "Қаёқдан билдингиз?" дейди. "Дадам сизни кўп гапирардилар, бир мактабда ўқиган экансизлар", — дейди.

Бирпасда апок-чпок бўп кетдик.

Шу самолётда иккинчи учувчи экан. "Ўзбекистон ҳаво йўллари" кампаниясининг вақили, обрўси жа баланд экан. Инглизчани "миклаб ташларкан!" дедим.

— Бу сэр кимлигини биласанми? — деди таранг сонли хонимчага. — Мистер Саид Аҳмад ўзбекнинг Марк Твени бўлади. Тўшундингми?

Хонимча шунақа хижолат бўлди, шунақа хижолат бўлди! Нукул "Айм сорри мистер Аҳмед, айм сорри, плиз!" дейди. (Уэр сўрапти чоғи.)

— Майли, гуноҳингдан қечдим, оқанг айлансин! — дедим раҳиман келиб. — Менга приз бермансанг ҳам хафа бўлмайман. Фақат Нью-Йоркка қўнгани-

ги "фигурний"ки, Умар Хайёмнинг чиқмаб кўзаси буларнинг олдиде иш зўлмайди! Йўк, булар одам боласи эмас, ҳақиқий сув париси! Хўшёр бўлмасанг, афсўн қилиб сув тағига тортиб кетади. Ана, биттаси "келавер" деб имо қўлапти. Кафтини пешонамга соябон қилиб тикилиб қарасам, дуими йўк! (Сув парисида дум бўларди, шекилли.) Энди илмайсанми, ноинсоф! Ақалли ўн-ўн беш йил аввал қаёқда эдинг?! Басоевн тугул денгизнинг тўбига ҳам бигралашиб тушиб кетаверадим!

— Ечинадиган хона уёқда, душхона буюқда. Энди, оксоқол, хизматчилик, бизга рухсат, — деди учувчи.

— Ҳадемай Бермуд учбурчаги устидан ўтамиз. Штурвални ўзим ушлаб турмасан, анави америкалик ҳам-қабларимн қийнаиб қолиши мумкин. Нима, сиз билан менга ўшаб ҳар куни қазим-қарта еб юрибдимки, биланга бақуваб бўлса!

Таржимонинг икки қўзи париларда. Чарвига тикилган мушқунчиға ўшаб айлтираб турибди. Тагин менга ақл ўргатади.

— Оксоқол, одатда бассейнга тушишдан олдин душхонага кириб, шампунига обдон чўмилиш керак, бўлмаса юз доллар жарама солдан, — дейди.

Жиндайд раҳим келди.

— Мен бекордан-бекорга чўмиладиган анойилардан эмасман, — дедим зарда билан. — Аввал баъзи "юмушлар"ни бажариб, кейин чўмилас ярашади.

Шунақа-деса, нима дейди, дегин? "Ўзингиз ҳам ақин беш-олти йилдан бери "баъзи юмушлар"ни бажармаганга ўхшайсиз", дейди. Буваси ҳам шунақа, тўнг одам эди. Ке, шу ёш бола билан тенг келаман-

ми, деб лифт томон юрган эдим, кетимдан эргашди. Жойимизга келиб ўтиришимиз билан сертабас-сум хонимча тагин тепамизга келди.

— Кофе? Ти? — деди қилдек қошини учуриб.

— Жаноб кофе ичадиларми, чойми, деб сўрапти, — деди таржимоним.

Биласан, умримда қўк чой ичмаганман. Қўк чой ичсам, обруйим тушиб, давлениям псайиб кетади. Шунақа-ку, боя жарима тўлайсан, деб тинкамни курутгани учун мен ҳам гашига текким келди.

— Менга кофе-мофе сапсем керакмас. Менга 95 қўк чойдан бир чойнакка обкеб. Шри-Ланканинг чойидан бўлсин. Чойнакча тушиши билан шапақдек ёйлиб кетаганидан бўлсин, о-кей? — дедим қилимни пақаса қилиб.

Хонимча тамано билан нари кетди. Буларнинг чой заводи борми, нима бало! Патнисда этти хил қўк чой олиб келса, дегин! Қарабодек аччиқ қилиб дамланган чойдан икки хўплам ичганимни биламан, шилқ этиб пинакка кетибман. Айтмоғимни, қўк чой давлениямни тушириб юборадим, деб! Совуғим олишиб кетган-да!

Бир маҳал "кузимизни очинг, оксоқол, бугеги ақин қолди" деган овоздан уйғондим. Тепамда чўвалачилик учувчи турибди.

— Нью-Йоркка етиб қолдик, самолётни атайлаб пастлашти шўрайми, тепадан туриб шаҳарни бир томоша қиласизми? — дейди.

Хаёлимга "аригиналний" фикр келди.

— Менга қара, укам, — дедим. — Ростанам менга хизмат қилинг қелаётган бўлса, бир иш қиласан. Самолётингни "Озодлик хайкали" атрафиде икки марта айлантириб ўтасан. Шу хотинни ақиндан қўришни қўлдан бери орзу қилиб юрадим.

— Но проблем, оксоқол! — Учувчи шундай деб чест берди-да, кабина томон юғриб кетди.

Зум ўтмай узоқдан хайкал кўринди. Бошида чамбарак. Қўлида машъала. Самолёт шунақанги яқин бордикки, қаноти хайкалнинг қўлига тегиб кетай деди. Шунда галати иш бўлди. Бояги хотин ўнг қўлидаги машъалани олиб, чап қўлига кистириди. Кейин ўнг қўлини Капитолий қўббасидек бўлиқина чап қўқси устига қўйиб, таъзим бажо қилди.

— Ассалом алайкум, қадрли Саид Аҳмад ака! Бизнинг юртимизга хуш келибсиз! — деди тантановор оҳангда. — Сизнинг келишингизни интизорлик билан кўтаётган эдим. "Келинлар кўзғолони" комедияси "Тиллаш" театрида намойиш қилинадик!" деган рекламами бошим атрафидан икки юз марта айлантирдим! — Шундай деди-да, эгиллиб-эгиллиб тагин уч марта таъзим қилди. Узинг чимилдикдан анги чиқиб, қайнотасига салом қилаётган келинчаққа ўшаб кетди.

— Ваалайкум ассалом, қизим! — Шундоқ дедим-да, самолёт деразасидан бошимни чиқариб, пешонасидан ўтип олдим. (Пешонаси муздекина эканига парво ҳам қилмадим.) — Умриндан барака топ! Бахти-саодати бўл! — дедим. — Қўшангнинг билан қўша қаригин! — дегим келди-ю, бу атрафда бошқа хайкал йўқлиги эсимга тушиб, ўёғини айтмай қўяқолдим. Шу пайт керосини охираб қолдим, самолёт пастлай бошлади...

— Ие, шўшай тур, болам, бог эшилг оңилди, шекилли. Ана, оқ "Нексия" кириб келяпти. Ким бўлди бу? Машинани чап эшигидан ГАИнинг таёрига ўшаган бурун чикиб турибди. Ие, Анвар Обиджон-ку! Жана сўзи қўламан-да, шу болағин! Олтирайнинг "Боднинг"идан бир қоптита обораман, деганди. Шуни олиб келаяпти чоғи... Американинг қолганини кейин эшитарсан. Боднингчи вақтида маринотка қилиб қўймасак, сўлиб қолади...

Муаллиф изохи. Хўқоня устоз қандай айтган бўлса, шундайлигига қозога туширдим. Давомини қачон айтсалар, ўшанда ёзаман. О-кей? Сенкью веримач! Гуд бай!

Ноябр, 2003.

Турсунбой АДАШБОВ
ЎЛИМЛАРНИ ҚОЛАДИРИБ ДОВДА...

Қадим "Бойсуң жуңгисидан
Канди ўрмонигача"
Калкуттадан то Номонгон,
Қўрай — Дўрмонигача...
Бўлиб ўтган ҳангомалар,
Бир китобга жамланди,
Соз бўлипти, ўқиб чиқдик,
Кўларимиз намланди.
Рўзоп Раши ёнголларнинг,
Одамшуму устаси.
Бўлса керак, "Моңхузең"нинг,
Сизда асл нухсаси.
"Гулдивер"ни... хўп дўндирган,
Жонатанбек тоғанис.
Биз хўрозга мояқ қўйиб,
Буқаларни соғамиз...
Ғайрат-мардик кўнригач,
Эр йигитнинг қоняда.
Сиз-чи ибрат бўлдингиз,
Шум "Ажал ўқони"да,
Янглишмасам, Ойна тоғдан,

Косманавтай учганда.
Палахоннинг тошдайдин,
Арча узра тушганда.
Зийрак итинг фазилатин,
Чамамда сал охирангиз.
Ва "Комиссар рекс"ни ҳам,
Бир тебиб қорчангиз.
Саноғи йўқ буғина ўхшаш,
Тадбирини, иқтидорини.
Алиб Шукур Холмиразев,
Бу галдан хабардорим?
Раж Капури эслатасиз,
Шиллапада баъзан Сиз.
Африка ҳам зериклар,
Кинолагит Тарзансиз.
"Оқ танли"лар уни ушлаб,
Солган чола қафасага.
Сиздай абжир бўлолмаган,
Вақт бўлса ҳам запасада,
Тарзан ҳаёт бўлганда,

Бол томиб танглайдан.
Дўстимизни тавоф қилиб,
Уларди манглайдан.
...Ўтқаларин кертганча,
Эшак-қу тоғда қолди.
Бу орада ажал — ўлим,
Ер чиқиб, доғда қолди.
Ибн Хаттоб, Волф Мессинглар,
Неча бор кечган жондан.
Бутуқ, сиздай, мўйлоб силаб,
Вироз чикмас тегирмондан.
Асардаг жасоратингиз,
Довруғидан — чангилдан.
Талдай зукко китобонлар,
Эси оғиб, ганитанг.
Хайрият-ки Аҳмад оға,
Кашф айлади янгалдан.
От тепкисин от қўтарган,
"Инақа" деб юрмач қойиб,
Ярим киргиз мухлисизгиз.

Жаҳоншир МИРЗО расмлари

Овқатимнинг табассуми
Хўрдайда асқотти бугун.
Ушбу эмасин ёзувчилар
Биланчиси боранда нуру...

ФАЛБУД
ОТАБЕКНИНГ ИЗИДАН...

Хабиб САЪДУЛЛАГА

"Шош Маргилон йўлида,
Бўз қўйган Отабекдай,
Наманган — Тошкент аро
От чопмоқдир юмушим.
Оёғим узанганда
Ҳамон узиб узгурмай,
Яна висонинг кўмасаб
Толпаниман Қумушим"...
"Бўз қўйган Отабекдай"
шерида.

Мен аввалги, тўпри,
Саъдуллаев эмасман
Тулувроғ эгар уриш,
Тадоринг эмасман,
Ҳозир тамом бошқа мен.

Отабекдай от минмай,
Шарт ўтириб монинга.
Василнинг етмоқ учун
Талпаниман қоиниға.
Бугун эса Шошда мен.

Василниг восил бўлиб,
Муроди ҳосил бўлиб,
Олқиллайман сени ёр,
Пойтахтда тўй бисёр.
Наҳор чоғи ошда мен.

Азизим, тонг оттуғча,
Неча бор терлаб, оздам.
Сўнг Қамчиқ довоғида
Ушбў шериғим ёздам.
Улкан ҳарсанг тошга мен...

**МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН
РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ
ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ,
ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР
УЮШМАСИ**

НОШИР: «ШАРҚ» НАШРИЁТ-
МАТБАА АКЦИЈАДОРЛИК
КОМПАНИЈАСИ

**Ўzbekiston
adabiyoti va san'ati**

Манзилымыз: Тошкент — 700083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Қабулхона — 133-52-91, котибият — 136-56-50

Таққид ва адабиётшунослик бўлими: 136-56-50
Иجتимоий ҳаёт бўлими: 133-49-93
Назм ва наср бўлими: 133-49-93

Бош муҳаррир
Мурод
АБДУЛЛАЕВ

Редакцияга келган қўғамалар таҳлил этилмайдик ва муаллифларга қайтарилмайдик.
Муаллифлар фикри тахририят нуктаи назаридан фарқланиши мумкин.

Навбатчи муҳаррир — Нурбой ЖАБОРОВ
Саҳифаловчилар — Шоҳрух КОСИМОВ, Фаррух РАСУЛОВ

«Шарқ» нашриёт-матбаа
акциядорлик компанияси бошмақонаси.
Манзили Тошкент шаҳри, «Буёқ Турон» кўчаси, 41-уй
Боснига топириш вақти—20.00, Боснига топиридик —

Газага Ўзбекистон Республикасини Давлат матбуот кўмитасида 00024-
рақам билан рўйхатга олинган. Буортма Г — 861. Ҳажми — 3 босма табко.
Нашр қўрсатиғи — 222. Ташқиотлар учун — 223. 1 2 3 5 6

**ЖУМА
КУНЛАРИ
ЧИҚАДИ.
СОТУВДА
НАРХИ
ЭРКИН**